

839-815

U-58

104801 22
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՆԻՍՏԵՐԱՆ
Հրատարակություն Արամ Զարգի

6 NOV 2011

ԾՈՎԻՆ ԱՂԶԻԿԸ

844
422

2

Հրատարակութիւն՝ ԱՐԱՄ ՉԱՐԸԳԻ

839.815

Ա-58

ԱՆՏԵՐՍԸՆ

ՆԱՅԱՏԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ

ԿԱՄ

ԾՈՎԻՆ ԱՂԶԻԿԸ

[ՀԷՔԵԱԹ]

Գալիս 1913

Տպ. ԱՐԱՔՍ

15.04.2013

1561

ԱՆՏԵՐՈՆ

1980-75

ԱՆՏԵՐՍԸՆ

Հանս Գրիսիան Անտերսընը ծնած է 1805 ապրիլ 2 ին՝ Տանի-մարգայի Ֆիոնի կղզու Օսկեգեե ֆաղափին մեջ։ Հայրը սղիս կոչկա-կար մըն էր, որ հազիւ հազ չոր հազ մը կը վասակեր։ Փոքրիկ Անտեր-սընը դեռ մանկութեան մէջ ըմբռնեց, թէ ինքն իրեն վրայ միայն պիտի վստահէր։ Որովհետեւ, երբ իր փոքրիկ մտքերը սխալ գործ մը տեսնելու չարի ուժովնալ, ծնողքը զինքը դիմեցին գործարան մը, ուր արեւածագեն միկելն արեւամուտ տեսնելու երբ չարաչար աշխատի։ Սակայն չարաչանց մեծ էր իրական ըլլալով իր ուսման փափաքը, աշխատանքին յետոյ գիշերային դասախօսութիւններու կը հետեւէր։ Այս-պէս տորկեցաւ գրեւ իւր կարգաւ։ Բայց հազիւ 12 տարեկան եղաւ, հայրը մեռաւ։ Եւ սեւ ճակատագրի այս հարուածը զինքը փոխանակ յուսահանցնելու աւելի վճռական դարձուց։ Եւ Շեֆարիին ու Մօլի-երին պէս, թեմին վրայ փորձելու եղաւ իր բաղդը։ Եւ այդ բաղդը, թէեւ ուշ, բայց ժպեցաւ իրեն։ Հոգ չէ թէ թեմական չեղաւ։

Անտերսընը հսկայի մը կորովով պայքարելով սեւ թշուառութեան եւ հազար խղճընդոտներու դէմ, ու մոլորանդ հաւատարմայի մը նման տոկալով մերկութեան, անթոքութեան ու հաշտանքի, դարձաւ Տանի-մարգայի յաւիտեանական փառքերէն մեկը։ Իբրեւ հեքաբագիր մանա-շանդ տիեզերական համբաւ մը կը վայելէ։

Իր գրչի գոհարներէն մեկն է ներկայ հեքաբարը։

ԿԱՊՈՅՏ ՈՒ ԽՈՐ ՄՈՂԻՆ ՅԱՏԱԿԸ

Հեռուէն անբաժնող ծովին ջուրերը կապոյտ են ա-մենագեղեցիկ ցորենածաղիկի մը նման եւ պայծառ ու վճիռ, ինչպէս ամենամաքուր բիւրեղը։ Բայց խոր է ծովը, խոր ու անսահման, այնպէս որ չառ մը աշտա-բակներ իրարու վրայ դնելով, հազիւ կարելի պիտի ըլ-լար անոր խորութիւնը չափել։

Սակայն պէտք չէ կարծել, թէ ծովին յատակը կը ծածկեն սեւ, գորշ կամ ճերմակ աւաղներ, ո՛չ, այլ հոն կ'աճին զարմանալի ծառեր ու բոյսեր, որոնց բուններն ու ճիւղերը այնքան դիւրանալի են, որ ջուրի ամենաթեթեւ շարժումը բաւ է զիրենք շարժման մէջ դնելու, ճիշտ այնպէս, իբր թէ ատոնք մարդու նման կեանք ունեցած ըլլային։ Բոլոր ձուկերը, մեծ թէ պզտիկ, ճիւղերուն մի-ջով կը սողան, ինչպէս ջուրէն դուրս, մեր բնական աչ-խարհին մէջ, թռչունները կը սուրան օդին մէջ։

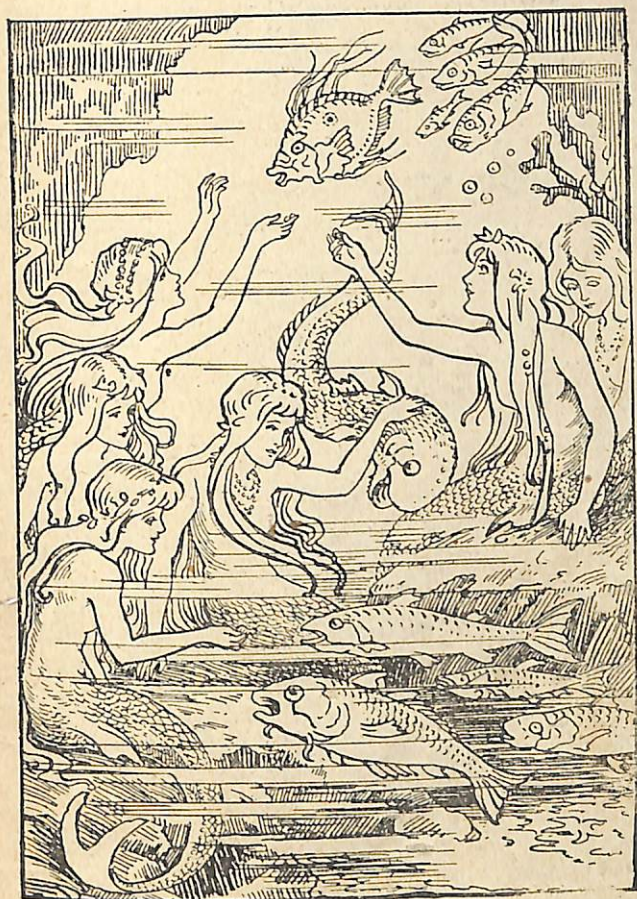
Ծովի ամենախոր մասի յատակին չիւռած է ջուրե-րու թագաւորին պալատը, Այս պալատի պատերը բոլորե- են եւ երկար ու սրածայր պատուհանները ամենապայծառ սաթէ։ Խեցեպատեանները տանիքը կը կազմեն, որոնք ջուրի շարժման համեմատ կը բացուին ու կը փակուին։

Հրաշալի տեսք մը ունի այս տանիքը, որովհետեւ ամէն մէկ խեցեպատեանի մէջ կան լուսափայլ մարգարիտներ, որոնցմէ եթէ միայն մէկը ցամաքի թագունի մը իր թագին մէջ ունենար, անտարակոյս ամենէն բաղդաւորը պիտի համարէր խնդրները:

Երկար տարիներ կար, որ ծովի թագաւորը այրիացեր էր և պալատի գործերը իր ծերունի մայրը կը տեսներ: Ասիկա խելացի կին մըն էր և շատ հպարտ, որ թագաւորի մայր էր, և ասոր համար ալ իր պոչին վրայ կը կրէր տաճանակու ոսարէ, մինչդեռ միւս ագնուական հայտանքը վեցէ աւելի իրաւունք չունէին կրկու: Իր հպատակները բոլորն ալ կը սիրէին զինքը ու խոր կ'ակնածէին, այն բանին համար, որ ան մեծ ինամք կը տանէր պղտիկ իշխանութիւններուն, որոնք իր թոռնիկներն էին և մայր չունէին:

Ասոնք վեց հատ էին, ամէնքն ալ գեղեցիկ, բայց ամենէն պզտիկը գեղեցկագոյնն էր մէջերին: Ասոր մորթը այնքան պայծառ և նրբին էր որ կարծես թէ վարդի թերթէ էր հիւսուած, աչքերը նոյնքան խոր և կապոյտ էին, որքան ամենախոր ծովը: Սակայն, ինչպէս միւս բոլոր հայտանքը, ինքն ալ ոտքեր չ'ունէր, և գեղեցիկ մարմինը կը վերջանար ձկնաման պոչով մը:

Ամբողջ օրը քոյր իշխանութիւնները կը խաղային ընդ-ծովեայ պալատի ընդարձակ սրահներուն մէջ, որու պատերուն մէջէն կենդանի ծաղիկներ կը բացւէին: Կը բանային սաթէ մեծ պատուհանները, ուրկէ ձուկերը լողալով ներս կուգային, իշխանութիւնները կը կերակրէին և կը փայփայէին զանոնք:

Իշխանութիւնները վեց օրը էին, ամենքն ալ գեղեցիկ...

ՆԱՅԱՏՆԵՐՈՒ ՊԱՐՏԵՋՆԵՐԸ

Պալատին առջև մեծ պարտէզ մը կար ոսկէ պտուղներով ու ծաղիկներով լեցուն, ոմանք մուրթ կապոյտ և

տմանք կրակի պէս չէի ու փայլուն: Հողը ամենանուրբ աւազով էր ծածկուած, բայց ծծումբի բոցերուն պէս կապոյտ էր, և տարօրինակ կապոյտ լոյս մը կը ծածկէր չորս կողմը: Աւելի չուտ մարդ կը կարծէր ինքզինքը օդի բարձր խաւերուն մէջ. հեռու ծովերէն ու աշխարհէն, քան թէ ծովի յատակին վրայ: Երբ բնաւ քամի չըկար, կը տեսնուէր արեւը, որ կարմրագոյն ոսկէ ծաղկի մը կը նմանէր, և որու լաժակէն լոյսը կը հոսէր:

Այս ընդարձակ պարաւելին մէջ ամէն մէկ իշխանուհի իր յատուկ մասն ունէր: Եւ իր սիրտը ուզածին պէս անոր ձև կուտար, զայն կը փոխէր ու հոն ցանկացած ծաղիկներն ու բոյսերը կը մշակէր: Մէկը իր ծաղկանոցին տուեր էր կեա ձուկի ձևը, ուրիշ մը աւելի գեղեցիկ էր գտեր նայալի մը ձևը տալ իր մասին, իսկ ամենապզտիկ իշխանուհին իրենին բոլորովին կոյր ձև մը տուաւ, արեւին նման, և հոն ցանեց միայն այնպիսի ծաղիկներ, որոնք ոսկեկարմիր և լուսավառ էին սնորհման: Այս պզտիկ իշխանուհին արտակարգ աղջիկ մըն էր, լուռ և մտախոհ: Եւ մինչդեռ իր միւս քոյրերը խորտակուած նաւերէն ծովին յատակն ինկած հազար ու մէկ տարօրինակ առարկաներով կը խաղային, ինքը կը գոհանար սիրուն պատանիի մը արձանով, որ ամենամաքուր մարմարէ էր կերտուած, և որ նաւաբեկութեան պատճառով ինկեր էր ծովին յատակը: Այս արձանին քով վարդակարմիր լացող ուռի մըն էր անկած, որ աճելով դարձեր էր մեծ ծառ մը. և որուն ճիւղն ճիւղերը կը խոնարհէին մինչև կապտաւուն աւազը, կարծես սաղարթներն ու արմատը զիրար համալուրել ուզէին: Կախարդական կապոյտ ստուերները անդրադառնալով արձանին վրայ՝ զայն աւելի խորհրդաւոր և հմայիչ կը դարձնէին: Եւ ամբողջ օրը պզտիկ իշխանուհին կամ իր ծա-

Այժմ մէկ բան իրեն տպեման հաճոյք չէր պատճառեւ, որքան մաքուր մասին լսելը...

ղիկներով կը խաղար, որոնք հեռուն փայլող արեւը կը յիշեցնէին իրան, և կամ երազոտ նայուածքով արձանին քով կը նստէր, որ հեռու և անծանօթ կեանքի մը յիշատակն էր, և որու մասին ինքը չատ քիչ բան գիտէր։ Սակայն ոչ մէկ բան իրեն այնքան խոր հաճոյք չէր պատճառեր, որքան վերի՝ ցամաքի աշխարհի՝ մարդոց մասին լսելը։ Եւ իր մեծ մայրը ստիպուած էր քանի քանի անգամ պատմել ինչ որ ինքը գիտէր վերի աշխարհի նաւերուն, քաղաքներուն, կենդանիներուն և մարդոց մասին։ Պզտիկ նայաւոր իրեն պատմուածներուն մէջ ինչ որ ամենէն աւելի տարօրինակ և գեղեցիկ կը գտնէր այն էր, թէ վերը, ցամաքին վրայ, ծաղիկները անոյշ բոյր ունին — մինչդեռ ծովայինները անբոյր են — թէ անտառներու սաղարթները կանաչ են, և թէ ձուկերը, որոնք ծառերու ճիւղերուն և կամ օդին մէջ կը լողան, այնպիսի հրաշալի երգեր կը դալալեն, և այնքան բարձր ու ներդաշնակ, որ իրանցէ մեծ հաճոյք մըն է անոնք մտիկ լսելը։ Իր ըսածը մեր բնական աշխարհի թռչուններու մասին էր, որոնք պզտիկ նայաւոր մեծ մայրը ձուկեր կ'անուանէր, որովհետեւ թռչնիկը չը պիտի հասկնար, եթէ թռչունըսէր, ինչու որ բնաւ չէր տեսած։

— «Երբ տասնեանգ տարեկան ըլլա» — կ'ըսէր պառաւ մեծ մայրը, — «քեզի կը թողատուր ի րարձրանալ վեր, նստիլ լուսնկայի տակ ապառաժներուն վրայ՝ և այն մեծ նաւերը, որոնք անոնց առջեւն կ'անցնին՝ տեսնել, ինչպէս նաեւ քաղաքներ և անտառներ» — :

ՎԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Եկող տարին ամենամեծ քոյրը կը լրացնէր իր տասնեանինգ տարին։ Եւ որովհետեւ ամէն մէկ քոյր միւսէն տարիով մը միայն պզտիկ էր, ուստի ամենապզտիկ իշ-

խանութին դեռ հինգ անգամ տասներկու ամիս պիտի սղասէր, որպէսզի իրաւունք ունենար ծովին յատակէն վեր րարձրանալ և մեր աշխարհը տեսնել։ Սակայն առջինեկը խօսք էր տուած, ինչպէս նաեւ ամէնքն ալ, միւս քոյրերուն պատմել ամէն բան, ինչ որ առաջին օրը տեսնէր, և մանրամասն նկարագրել, ինչ բան որ ամենագեղեցիկն էր գտած։ Որովհետեւ մեծ մայրը չատ քիչ բան կը պատմէր թռչնիկներուն, մինչդեռ անոնք չատ, չատ բաներ կ'ուզէին գիտնալ։

Նայասններէն ոչ մէկը հոգեղէն աշխարհի մասին այնքան չատ բան գիտնալ չէր ուզեր, որքան ամենապզտիկը, և ճիշտ հակառակն ալ, ան էր որ ամենէն երկար պիտի սղասէր։ Գիշերները կը կենար իր բաց պատուհանին առջև և ծարաւի ու երազող նայուածքը կ'ուղղէր մութ կապոյտ ջուրերուն մէջէն դէպի վեր, ուր ձուկերը կապոյտ ջուրերուն մէջէն գեղեցիկ շարժեկերը ամէն ուղղութեամբ անդադար կը լողային՝ շարժեկով լողաթիւերն ու սոյները։ Ան կրնար տեսնել լուսինն ու ստաղերը, ի հարկէ չափազանց տագոյն, բայց ջուրի մէջէն չատ աւելի մեծ, քան թէ անոնք մեր աչքերուն կ'երեւան, եւ երբ ամպի նման բան մը գտնոնք ծածկէր իր նայածքէն, ան գիտէր թէ՛ կամ կետ ձուկ մըն էր, որ վերը կը լողար և կամ նաւ մը, մէջն ունենալով բազոր վերը կը լողար և կամ նաւ մը, մէջն ունենալով բազոր մաթիւ մարդիկ, որոնք բնակոնարար չը գիտէին, չէին կրնար մտքերէն անգամ անցնել, թէ խոր ծովին յատակէն, այդ վայրկեանին պզտիկ սիրուն նայաւոր մը կար, որ իր փափուկ և ճերմակ ձուկերը պաղատաղին կառկաւած էր դէպի իրենց նաւին յատակը։

Իշխանութիւններէն առջինեկը արդէն լրացուցած էր իր տասնեանինգ տարիքը, ուստի և թողատուած իրեն՝ բարձրանալ ծովին երեսը։ Երբ որ վերադարձաւ հարիւրաւոր բաներ ունէր պատմելիք — «բայց ամենագեղեցիկը» — ,

ինչպէս ինքը կ'ըսէր, — «արծաթազօծ լուսնկային, երբ ծովը խաղաղ էր, տարածւիլն էր աւաղէ նստարանի մը վրայ և մօտակայ ծովեղերքը դիտելը, ուր խոշոր քաղաք մը կար և որու հազարաւոր փայլուն լոյսերը աստղերու նման կը վառւիւնէին:

«Ախ, արժէ լսել» — կ'աւելցնէր առջինեկը — «երաժշտութեան ձայնը, կառքերուն աղմուկն ու մարդոց ձայները: Արժէ տեսնել բազմաթիւ զանգակատուններն ու աշտարակները, և մանաւանդ մօտիկ ընել զանգակներու անուշ զօղանջները...»: Ամէնքը յափշտակւած մօտիկ կ'ընէին իրենց մեծ քրոջը, իսկ ամենապզտիկը, որ դեռ երկար պիտի սպասէր այդ օրունան, ուղղակի կը խմէր անոր խօսքերը, եւ այդ օրէն սկսած, ամէն անգամ, երբ իրիկունները իր բաց պատւհանին առջեւ կը կենար, կարօտ նայուածքը մութ կապոյտ ջուրերու անդունդէն դէպի վերի անծանօթ աշխարհը յառած, կը մտածէր այն մեծ քաղաքին վրայ, որ աստղերուն չափ լոյսեր կը վառէ, և որ լի է երաժշտութեամբ, աղմուկով ու մարդոցմով: Եւ երբ երկա՛ր, երկա՛ր այսպէս կը մտածէր, իրեն կը թուէր, թէ զանգակներու ներդաշնակ ձայները մինչև իրեն կը հասնէին:

ՄԻԻՍ ՆԱՅԱՏՆԵՐՈՒՆ ՏԵՍԱԾԸ

Տարի մը յետոյ կարգը եկաւ որ երկրորդ քոյրը ստանայ թղլատութիւն ծովին երեսը բարձրանալու և լողալու ո՛ւր որ ուզէ: Աս ալ ծովին երեսն հասաւ ճիշտ այն պահին, երբ արեւը մայր կը մտնէր, և ան այլևս ուրիշ բան մը չը տեսաւ, որ նոյնքան վեհափառ և հրաշքանշ ըլլար: — «Բոլանդակ երկինքը ոսկեզօծւած էր» — կը պատմէր քոյրերուն. իսկ գալով ամպերու երկններանդ գեղեցկութեանը, յարմար բառեր չէր գտներ զանոնք

կարագրելու։ Այսքան կ'ըսէր միայն թէ՛ — «ամպերը ծիրանի, կապույտ, մանիշակագոյն ներկւած կը լողային գլխուն վրայէն, բայց տառնցմէ շատ աւելի արագութեամբ կը թռչէր, երկար և ճերմակ քօղի մը նման, վայրի կարապներու երամբ, մթնոլջուրերուն վրայէն դէպի արեւը. որ շարունակ կը սուզւէր, մինչև որ ալեւ չ'երեցաւ, և որու վերջին վարդագոյն փայլը, կարապները անգամ մըն ալ լուսաւորելով՝ մարեցաւ ամպերուն ու ջուրերուն վրայ։»

Տարի մը վերջը երրորդ քոյրը վեր բարձրացաւ։ Ասիկա ամենէն յանդուգն էր, ուստի և երբ ծովին երեսն հասաւ, շարունակեց լողալով յառաջանալ գետ մը, որ ծովին մէջ կը վերջանար։ Հոն տեսաւ կանաչադարձ բլուրներ սքանչելի այգեառաններով, դղիակներ և աղաբակներ հարուստ և գեղեցիկ անտառներով։ Լսեց թռչուններու երգելը, և արեւ աչքքան կիզիչ էր, որ ստիպւած էր յաճախ ջուրին մէջ սուզուիլ. այլևս ոչ ոք չ'էր գոմայնելու համար։ Պզտիկ ծովախորշի մը մէջ հանդիպեցաւ խումբ մը մանուկներու, որոնք բոլորովին մերկ կը խաղային ջուրերուն հետ։ Ուղեց այս պզտիկ մարդկանց հետ ինքն ալ խաղալ, բայց անոնք սարսափած թողուցին փախան, և պզտիկ սև կենդանի մը — ասիկայ չուն մըն էր բայց նայաւոր դեռ բնաւ չուն չէր տեսած — աչնպէս սարսափելի վրան հաջեց, որ վախցած, ստիպուեցաւ դէպի բաց ծովը լողալ։ Սակայն ան չէր կրնար երբեք մոռնալ հոյակապ անտառները, կանաչադարձ բլուրներն ու սիրունիկ մանուկները, որոնք ջուրին մէջ լողալ կրնային, թէև ձուկի պոչ չունէին։

Չորրորդ քոյրը աչքքան ինքնավստահ չէր։ Երբ ծովին երեսը բարձրացաւ, չուղեց ալեւ առաջ լողալ։ Յուզւած ծովին մէջտեղը կեցած՝ ժամերով չորս կողմը դիտեց և

Յուզւած ծովին մէջտեղը կեցած՝ չորս անոտեման
սարսափուիւնը կը դիտէր

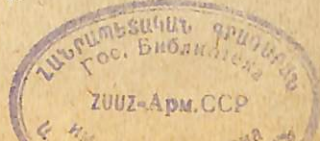
Նորէն յատարը վերադարձաւ: Կը պատմէր, թէ իր եղած անդը ամենէն գեղեցիկն էր, որովհետեւ չորս կողմէ կըր- նաս դիտել հազարաւոր մղոններով հեռուները, և թէ երկինքը հոն բիւրեղէ անհուն զանգակի մը նման կը կախուի ծովին վրայ: Նաւեր ալ էր տեսեր, բայց շատ հեռուէն, այնպէս որ ծովեզրի թռչուններու կը նմանին եղեր: Փոկերու էր պատահեր, որոնք շատ ծիծաղաշարժ են, և հաճոյք կըրգգան ալիքներու վրայէն վտանգաւոր գլոխկոնծի (թախլա) տալ, ինչպէս նաեւ մեծ կետ ձուկե- րու, որոնք քիթերուն ծակերէն չարունակ ջուր կը ցայ- տեցնեն, այնպէս որ կարծես թէ չորս կողմը հարիւրաւոր ցայտաղբիւրներ կան:

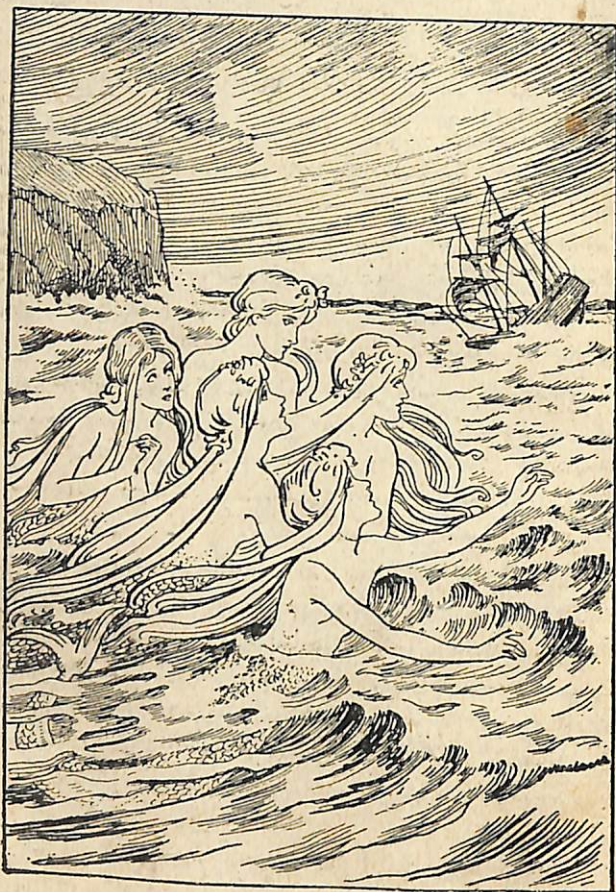
Յետոյ կարգը եկաւ հինգերորդ քրոջը : Ասոր տարե-
լիցը կուգար ձմրան մէջ , այնպէս որ ասիկա տեսաւ այն
տեսակ բաներ , որ միւսները իրենց առաջին վերելքին չէին
կրցած տեսնել : Ծովը ամբողջապէս կանաչ գոյն էր սառ-
ցեր և բազմաթիւ սառցալեռներ կը լողային վրան : —
«Ասոնք մարգարիտներու կը նմանէին» — կ'ըսէր — «սա-
կայն անհամեմատ աւելի մեծ , քան թէ մարդոց շինած
զանգակատունները : Այլանդակ ձևեր ունէին և ադամանդի
նման լոյսեր կը ցօլացնէին» — : Ինքը ամենամեծ սառցա-
լեռան մը վրայ նստեր էր , և բոլոր նաւորդները , որոնք
իր առջևէն էին անցած , սարսափահար էին եղած , տես-
նելով զինքը հոն , իր երկար մազերը քամիներու քմահա-
ճոյքին մատնած : Իրիկան դէմ երկինքը ծածկեցաւ ,
սկսաւ որոտում և կայծակ : Ծովը սև մկանի գոյն ա-
ռած կը ցնցէր և հսկայական սառցալեռները ուժով կը
բարձրացնէր վեր , դէպի ամպերը , որոնք կայծակներու
հրաշէկ լոյսերուն մէջ գոյնը գոյն կը բոցալառուէին : Բոլոր
նաւերուն վրայ մարդիկ առաջաստները վար իջեցուցին
և սարսափահար վայրկեան առ վայրկեան մահաւան կ'ըս-

պատէին, մինչդեռ ինքը հանդիստ և արքայօրէն բազմած
իր ծփուն սառցապերան վրայ՝ կը գիտէր կայծակի կապոյտ
ճառագայթներուն բեկբեկումները, որոնք մթագնած եր-
կինքը մէկ ծալքին միւսը ճեղքելով՝ կը կորուէին հորի-
զոնին ծայրը, խոր և մութ ծովին մէջ:

Առաջին անգամ, երբ քոյրերէն մէկը ծովէն երեսը կ'ելլէր, կը հիանար պարզւած նոր և գեղեցիկ տեսարաններուն վրայ, բայց որովհետեւ ամէնքն ալ իբրեւ չափահաս աղջիկներ այլեւ թոյլատուութիւն ունէին ուղած տաննային վեր բարձրանալու, վերի աշխարհը, յետագայ այցելութիւններու ժամանակ, առաջուան պէս այլեւ չատայցելու թիւններու ժամանակ, իսկոյն կը փափաքէին վերաչէր հետաքրքրիւ զիրենք, իսկոյն կը փափաքէին վերադառնալ յատակ, և արդէն ամիս մը վերջը կը յայտարարէին, թէ ամենագեղեցիկ և ամենահաճոյալի տեղը դարձեալ իրենց հօր պալատն էր, ուր իրենք ծներ էին և մեծցեր:

Իրիկունները, ժամանցի համար յաճախ հինգ քուրերը իրար թիւ մտած կը բարձրանային խմբով ծովին երեսը։ Դիւթական ձայներ ունէին, անհամեմատ աւելի քաղցր՝ քան որ և է մարդու ձայն։ Եւ երբ փոթորիկը մօտա-լուս էր և իրենք կը նախատեսնային նաւարկելութիւն մը, կը լողային նաւերուն շուրջը, երգելով ու փառաբանելով ծովի յատակի երջանկութիւնները, խնդրելով նաւորդնե-րուն, որ չը վախնան ծովը լայնալէն։ Բայց անոնք նա-յատնեբու բառերը չէին հասկնար և կըկարծէին թէ փո-թորիկն է այդքան քաղցր և դիւթիչ շէնչողը։ Թէպէտեւ չէին հասկնար, ինչո՞ւ անոնք չէին զարմանային, նաւորդներէն ո՛չ մէկը սակայն, և ոչ ալ ուրիշ մարդ մը, հրապուրուած նայասններու և կարգաւորական երգերէն, ծովը խնայելու փառաբանե-լով ծովայն աշխարհի կեանքին փառաբանեալ երջանկու-թիւնները, որովհետեւ նաւարկելութենէն յետոյ, երբ մար-

Թրիկունները յաճախ հինգ հայրեր իրարու քիւ մօտ
կը բարձրանային ծովին երեսը

դիկ ծովը կ'իյնային, կը խեղդէին՝ և իբրեւ դիակ կը հասնէին նայասաներու աշխարհը, ուր իրենց հօր պաշտան էր:

ԱՄԵՆԱՊԱՋՏԻԿ ՔՈՅՐԸ ՏԽՈՒՐ Է ԸՆԴՄՈՎԵԱՅ ՊԱԼԱՏԻՆ ՄԷՋ

Իրիկունները, երբ մեծ քոյրերը իրար թե մօտ ջուրերէն վեր կը բարձրանային և կը նստէին ալիքներու փոփոտ բաշերուն վրայ, վարր, ամենապզտիկ իշխանուհին միւս միւսակ կը մնար և ախոր նայուածքով անոնց կը հետեւէր: Լալու պէտքը կ'զգար, սակայն նայասաները արյունք չունին և ասոր համար անոնք մարդոյմէ աւելի կը տառապին, երբ վիշտ մ'ունենան:

— «Ախ, երանի՜ թէ ես տանեմ ինչ տարեկան ըլլայի» — կ'ըսէր ան — «Ես կ'զգամ թէ՛ վերի աշխարհը և անոր մէջ բնակած մարդիկը ես չ'աւ պիտի սիրեմ» — Վերջապէս անոր ալ տարիկիցը եկաւ և եղաւ տանեմ ինչ տարեկան:

— «Ահա ասիկ հիմա դուն ալ եղար չոփահաս» — ըսաւ մեծ մայրը. — «Եկուր քեզի ալ միւս քոյրերուդ պէս զարդարեմ, անոնց հաւասար» — Եւ մայր թագուհի զրաւ նայաստի սիրուն և ճիւս ժաղերուն մէջ ճերմակ շուշաններով հիւսւած պսակ մը փայլուն մարգարիտներով զարդարուն, ասկէ զատ որպէս նշան նայաստի սրբայազուն լիւսլուն, ութը հատ ալ ոտքէ ամրացուց անոր պոչին:

— «Անհանգիստ կ'ընեն զիս ոտքէները» — ըսաւ փոքրիկ նայատը:

— «Այո՛, բայց պաշտական եղող մը անհանգստութիւններու պիտի յօժարի» — պատասխանեց մեծ մայրը: Ահ, որքան կը բաղձար վրայէն նետել այս զարդա-

րանքները, ինչպէս նաև ծանր պսակը: Իր ծաղկանոցի կարմիր ծաղիկները աւելի սիրուն կը յարմարէին իրեն, բայց օրէնք էր անգամ մը, և ինքն այդ օրէնքը չէր կրնար փոխել:

— «Յը տեսութիւն» — քսաւ և աշխոյժ ու թեթև պզգջակի մը նման իսկոյն վեր սլացաւ: Արեւ մայր կը մտնէր, երբ գլուխը ջուրէն դուրս հանեց, ամպերը տակաւին ծիրանի ոսկեգոյն էին ներկուած, և բաց վարդագոյն երկնակամարին վրայ արդէն արուսեակը կը փայլէր պայծառ ու գեղեցիկ: Օդը մեղմ էր և թարմ, իսկ ծովը բոլորովին խաղաղ: Եւակայմ մեծ նաւ մը կը լողար հանդարտ, որ միայն մէկ առագաստն էր պարզած: Որովհետեւ քնաւ քամի չկար:

Պարաններուն և ձողերուն վրայ նաւաստիներ էին նստած, ուրիշներ կը նուագէին ու կը պարէին: Եւ որովհետեւ գիշերը խաւար էր, հարիւրաւոր գոյնզգոյն լապտերներ վառւեցան, կարծես թէ աշխարհի բոլոր դրօշակներուն գոյները կը շողային գիշերական երկնքին տակ:

ԻՇԽԱՆԸ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԿԸՏԵՍՆԷ

Պզտիկ նայաւոր լողաց ուղղակի դէպի նաւ, և մօտեցաւ խցիկի պատուհանին, և ամէն անգամ որ ալ քր զինքը կը բարձրացնէր, պարզ և որոշ լուսամուտի մաքուր ապակիին միջով կը տեսնէր խուցի ներսը, ուր շատ մ. մարդիկ մաքուր և զարդարուն հագուստներով նստած էին, բայց ատենց մէջէն ամենէն գեղեցիկը երիտասարդ իշխանն էր, իր մեծ ու սև աչքերով: Իշխանը հազիւ տաննէինգ տարու էր և իր ծննդեան տարեգոյնը օրն ըլլալուն, նաւը լուսազարդած էին: Նաւաստիները սախտակամածին վրայ կը պարէին, և երբ

երիտասարդ իշխանը երեցաւ, հարիւրաւոր հրդիաներ բարձրացան դէպի երկինք՝ ցորեկեան պէս ծովը լուսաւորելով: Այնպէս որ պզտիկ նայաւոր սաստիկ վախցած՝ գլուխը պահեց ջուրերուն մէջ: Շատ չանցած գլուխը նորէն դուրս հանեց ջուրէն և այնպէս կարծես թէ երկնքի աստղերը իր գլխուն կը թափին: Կեանքին մէջ քնաւ հրավառութիւն չէր տեսած:

Հրդիաները մերթ արեւի պէս պահ մը կը կենային օդին մէջ, ուրիշներ կարծես կրակէ ձուկեր ըլլային, դէպի աստղերը կը սուրային, և այս բոլորը ջինջ և հանդարտ ծովին մէջ կ'արտացոլային աւելի հմայիչ գեղեցկութեամբ մը: Նաւը, ինքը, այնպէս հրաշալի էր լուսազարդւած, որ ոչ թէ միայն վրան գանձող մարդիկ ամէն մանրամասնութեամբ կարելի էր տեսնալ, այլ նոյն իսկ ամենարարակ պարանն անգամ:

Ահ, երիտասարդ իշխանը որքան գեղեցիկ էր, աշխիւն ինչպէս նաւաղներուն ձեռքերը բարութեամբ կը սեղմէր և կը ժպտէր, մինչդեռ երաժշտութիւնը, ներդաշնակ ու յաղթական կ'արձագանքէր մինչև հեռուոր հորիզոնները:

Կէս գիշերը անցած էր, բայց պզտիկ նայաւոր չէր կրնար իր նայածքը նաւէն ու մանաւանդ գեղեցիկ իշխանէն հեռացնել:

Գոյնզգոյն լապտերները մարեցան, հրդիաները ալեւս չէին բարձրանար, և ոչ ալ թնդանօթները կը գոռային: Նաւին վրայ լռեւ էր ամէն տօնական ձոյն, սակայն ծովի խորը խուլ կ'որոտար, սպառնալիք էր, թէ ասկայն ծովի խորը խուլ կ'որոտար, այդ մասին մտածել, ասկայն ծովին ինքզինքը ալիքներու օրօրին յանձնած՝ կանոնաւոր կերպով կը բարձրանար ու կ'իջնար միշտ աշխատելով ներս նայել այն խուցի լուսամուտէն, ուր իշ-

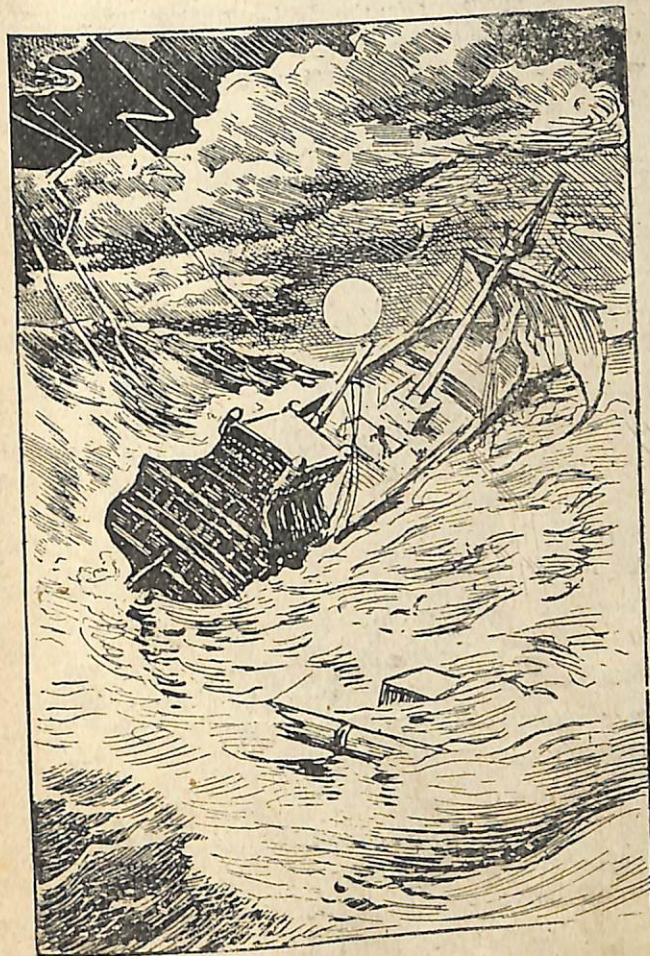
խանն էր մտած : Բայց յանկարծ քամին նոստատում փչեց և նաւագները իրարու հասէ առագաստները պարզեցին շարունակելու ճամբան , բայց ալիքները հեռզհեռէ աւելի խոշորցան , մեծ մեծ ամպեր երեցան , և հեռուն կը փայլատակէր :

Նշանները շատ չարարատարիկ էին , ուստի և նաւագները առագաստները սկսան դարձեալ վար սռնել :

ՓՈԹՈՐԻԿ ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

Խոշոր նաւը կ'երերար և գահալէժ վազքով մը կը սուրար կատաղի ծովին վրայ : Հսկայական սև ալիքները լեռներու նման , կարծես կայմարէն աւելի վեր կը բարձրանային : Սակայն նաւը կարապի մը նման կը սողար երկու լեռներուն միջով՝ բարձրանալու համար դարձեալ անոնց գագաթը : Պղտիկ նայատին այնպէս կուգար , թէ այս տեսակ ճամբորդութիւնը շատ հաճելի պիտի ըլլար իշխանին և միւս մարդոց համար , բայց պարզ է թէ նաւին մէջիները միևնոյն կարծիքը չունէին : Նաւը կը ճարձատէր ու կը ճայթէր , հաստակաջմ տախտակները թերթերու նման կը քակէին ուժեղ ցնցումներէն , ալիքները նաւը կը խուժէին և կայմերը եզեզի նման կը կոտրէին մէջտեղերէն և նաւը մէկ կողմին վրայ կը պառկէր :

Զուրը արդէն գրաւեր էր նաւին բոլոր ներքնակողմը : Նոր հասկեցաւ պղտիկ նայատը , թէ նաւին մարդիկը վտանգի մէջ են : Բայց ինքն ալ ստիպւած էր զգուշանալ տախտակներէն ու գերաններէն , որոնք խորտակւած նաւէն անշատուած կը լողային ծովին երեսը : Վայրկեան մը այնպէս սոսկալի խաւար էր , որ նայատը ամենին ոչինչ չէր տեսներ , բայց երբ կը փայլատակէր , դարձեալ ամէն բան կը տեսնէր : Մասնաւորաբար կը

Փոթորիկը

փնտուէր երիտասարդ իշխանը, և տեսաւ զայն, երբ նա-
ւը խոր ծովին մէջ սուզուելով անյայտացաւ բոլորովին:
Նախ չափազանց ուրախացաւ, որ վերջապէս գեղեցիկ
իշխանը ծով իջաւ և դէպի իրեն եկաւ, բայց իսկոյն յի-
շեց, թէ մարդիկ ծովին մէջ չեն կրնար աղբիլ, և թէ
իշխանը միայն մեռած վիճակի մէջ կրնայ իր հօրը պա-
լատն հասնիլ: Ո՛չ, իշխանը պէտք չէ՛ որ մեռնի: Այս
պատճառով գերաններուն և տախտակներուն մէջէն, ու-
րոնք դէպի իրեն կուգային և մոռնալով, թէ ինքը կը-
նայ ճգմել, առաջ լողաց, սուզուեցաւ ծովին խորը և
դարձեալ ալիքներուն մէջէն յայտնուեցաւ, և այսպէսով
հասաւ վերջապէս երիտասարդ իշխանին քով, որ սա-
տիկ յոգնած, ալեկոծ ծովին մէջ չէր կրնար այլևս երկար
լողալ: Թեւերը և ոտքերը սկսեւ էին թմրիլ, գեղեցիկ
աչքերը գոցուելու վրայ էին, և անտարակոյս պիտի մեռ-
նէր, եթէ պզտիկ նայատը հասած չըլլար: Իշխանին զը-
լուխը ջրէն բարձր բռնեց և ձգեց որ ալիքները երկուքով
միասին հոն տանին, ուր որ կը ցանկան:

Առտուն կառուած տարերքը հանդարտած էին, ըն-
կղմած նաւէն և ոչ մէկ հետք չէր մնայած: Արեւ կար-
միր և լուսաշող ծագեցաւ ջուրերէն և կարծես թէ իշխա-
նին այտերը կենդանացան, բայց աչքերը գոց կը մնային:
Նայատը համբուրեց անոր գեղանի և բարձր ճակատը ու
չոյեց թաց մազերը:

Իրեն այնպէս թւեցաւ, թէ իշխանը լոյրովին կը
նմանէր այն մարմարէ արձանին, զոր ինքն ունէր ծովին
տակի իր ծաղկանոցին մէջ, կրկին և կրկին անգամներ
համբուրեց դանիկա և սրտին մէջէն խորապէս կը տեն-
չար, որ ան դեռ ապրէր:

Վերջապէս նայատը նշմարեց քիչ մը հեռուն տարած-
ւող չամաքը, ուր կային բարձր, կապոյտ լեռներ, որոնց

Ծառ չ'անցած աղջիկ մը եկաւ հոն, ուր նայատը
իշխանի մարմինն էր դրած

Նայաւոր տեսաւ, թէ՛ ինչպէս իշխանը վերականգնապաւ, թէ՛ ան ինչպէս զինքը չըճապատողնրուն բոլորինէ կը ժպտէր, և իրեն չէր ժպտէր՝ բնաւ. ան չը գիտէր նոյն- իսկ թէ զինքն ազատողը նայատ մօրն էր :

Այս բանին վրայ շատ ախրեցաւ, և երբ մարդիկ
իջնանը այն ճերմակ չէնքին մէջ տարին, վշտահար խո-
րատուղեցաւ ինքը և վերադարձաւ իր հօրը պալատը:

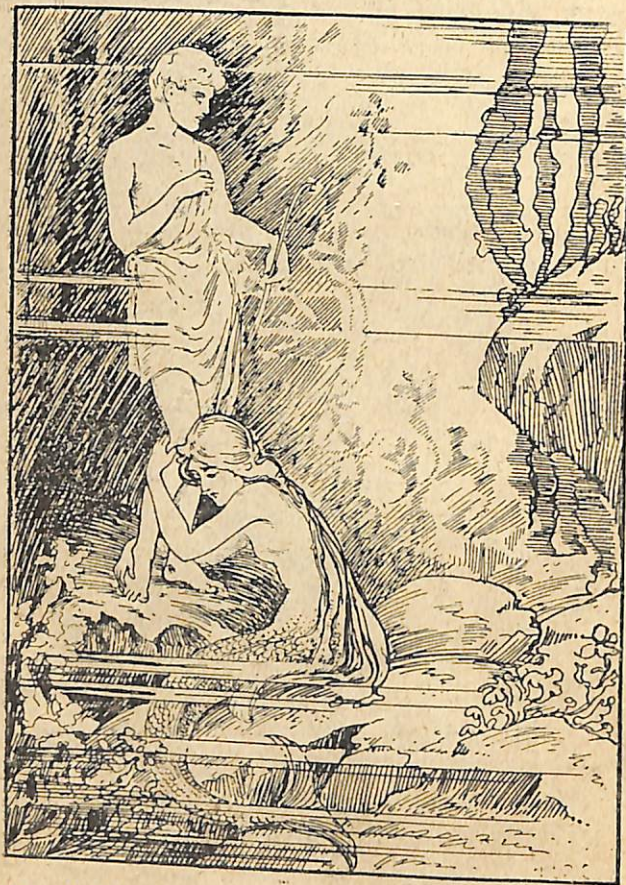
ՊԶՏԻԿ ՆԱՅԱՏԸ ԿԸ ԲԱՂԶԱՐ ԶԳԵԼ ՊԱԼԱՏԸ

Արդէն ամբողջ կեանքին մէջ նայաւոր լուսկեաց էր

Բոլորերը իրեն կը հարցնէին, թէ վերը ի՞նչ էր տեսիւր, բայց ինքը բան մը չէր յայտնէր այդ մասին:

Իրիկունները և յաճախ առաւօտները ան վր բարձրանար հոն, ուր թողած էր իշխանը։ Ան տեսաւ պար-
տանար հոն, ուր թողած էր իշխանը։ Ան տեսաւ նոյնպէս անոնց
տէգի պտուղներուն հասուննալը, տեսաւ նոյնպէս անոնց
քաղւիլը։ Տեսաւ բարձր լեռներու կատարին վրայի ձիւ-
ներուն հալիլը, բայց երբէք չը նշարեց գեղեցիկ իշխանը։
Այսպէս ամէն անգամ վերէն աւելի տխուր և աւելի
յուսահատ հայրական պալատը կը վերադառնար։ Իր
միակ միւրթարուծիւնն էր նստիլ իր փոքրիկ ծաղկա-
նոցին մէջ և հոլանի բաղուկներով պլլելի մարմարէ ար-
ձանին, որ իշխանին կը նմանէր։ Իր ծաղիկները այլեւս
չէր խնամեր, և անոնք կ'աճէին վառենի դրոշման մէջ,
ծածկելով կածանները և իրենց ցօղունները մինչև ծառե-
րու ճիւղերը հասցնելով ու տերևները անոնց չորս դին
տարածելով, այն աստիճան, որ ծաղկանոցը բոլորովին
մթնցած էր։

մթնցած էր :
Վերջապէս համբերութիւնը հասաւ և իր գաղտնիքը
քոյրերէն մէկուն վստահեցաւ : Շատ չ'անցած միւս բոլոր
քոյրերն ալ իմացան , բայց ուրիշիչ չը հաղորդեցին , բայց
մէկ քանի նայառներէ , որոնք իրենց ամենամտերիմ բա-
րեկամուհիներն էին : Ասոնցմէն մէկը զիտէր թէ ո՞վ էր
այդ իշխանը , ան նոյնպէս տեսեր էր նաւին վրայ տրւած
27

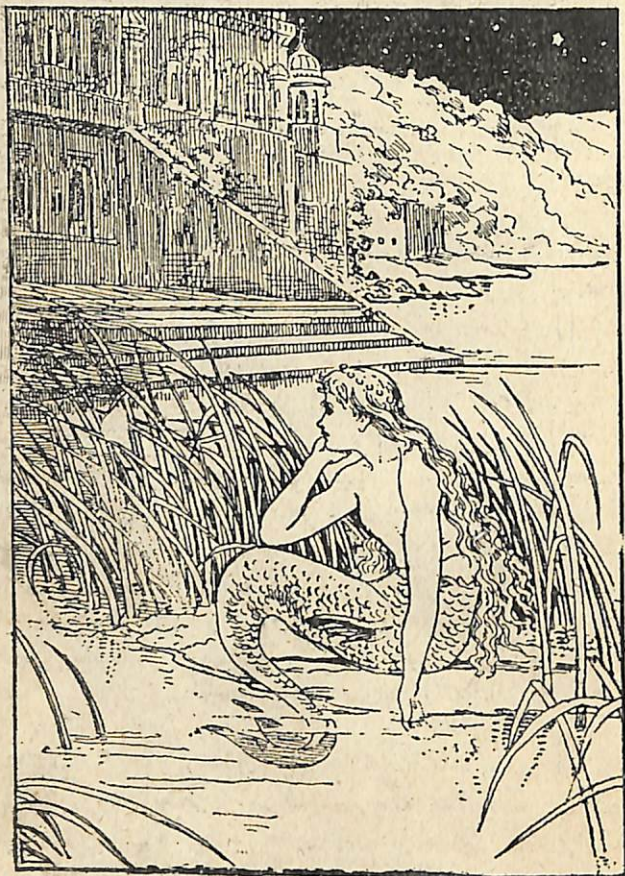
Իւ միակ միտքաւորութիւնն էր արձանի ոսկեւուն
պլլուած նստիլ

հանդէսը և յայտնեց թէ իշխանը որտեղացի էր, թէ ուր
կը գտնուէր անոր արքայական դղեակը :

— «Մեզի հետ միասին եկուր, պզտիկ» — ըսին մեծ
քոյրերը օր մը, երբ իրենց ընկերուհիներէն մանրամասն
տեղեկութիւններ ստացած էին իշխանի և անոր դղեակի
որտեղ գտնուելուն մասին : Եւ ձեռքերէն բռնելով այս-
պէս բոլորը միասին վեր բարձրացան և լողացին դէպի
այն կողմը ուր դղեակն էր :

Այս դղեակը շինւած էր տեսակ մը ոսկեփայլ դեղին
քարէ, մեծ մարմարեայ սանդուխներով, որոնցմէ մէկը
մինչև ծովը կ'իջնէր : Փառահեղ գմբեթներ, ամբողջովին
ոսկիով ծածկւած, կը բարձրանային տանիքին վրայ, և
դղեակի չորս կողմը չըջան ընող հոյակապ սիւններու մի-
ջևները մարմարեայ արձաններ կային, որոնք կենդանի
մարդոց երևոյթն ունէին : Բարձրադիր պատուհաններու
բերեղեայ փեղկերէն ներս նայելով կարելի էր տեսնել
չքեղ դահլիճները, ուր թանկագին մետաքսէ վարագոյր-
ներն ու գորգերը բոլոր պատերէն վար կը կախւէին և
ամէն կողմ դուռն հրաշալի իւղաներկ պատկերները խոր-
հրդաւոր պերճանք մը կուտային, այնպէս որ իրական հա-
ճոյք մըն էր զանոնք դիտելը : Ամենամեծ սրահի ճիշտ
մէջտեղը ցայտաղբիւր մը կար որու աղամանդաման
մէջտեղը մինչև առաստաղի թիւրեղեայ գմբեթը կը հաս-
նէին, որու միջոցաւ արեւը ծիածանի գոյները կը հագցնէր
և կ'աճեցնէր աւազանին չորս կողմը բուսած ամենէն
տարօրինակ և ամենէն հազուագիւտ ջրային ծաղիկները :

Հիմա ուղտիկ նայաւր գիտէր արդէն, թէ իր իշ-
խանը ո՛ւր կը բնակէր ու գրեթէ ամեն իրիկուն հոն կու-
գար : Ասիկայ բոլոր նայատներէն աւելի յանդուգն դար-
ձած՝ շատ աւելի դէպի ցամաքը կը յառաջանար, բան մը
որ ոչ ոք դեռ չէր համարձակած : Մինչև անգամ նեղ

Հոն կը կենար անօտրժ, իշխանը դիտելու համար

Ջրանցքը կը մանէր, որ ճիշտ գլխակի մարմարէ սանդուխին ոտքերուն տակ կը վերջանար, և կը յառաջանար մինչև սաղուխը: Հոս վերնայարկի պատշգամի ձգած երկար ստուերին մէջ ապահով նստած, անշարժ և յափշտակած ժամերով կը դիտէր երիտասարդ իշխանը, երբ ան կուգար պատշգամ, և ինքզինքը միտ մինակ կարծելով՝ կ'երազէր կաթնաթոյր և հանդարտ լուսնկային:

Կը պատահէր իրիկուններ ալ, որ իշխանին մեկնիլը կը տեսնէր, նստած իր չքեղ մակցկլին մէջ, արքայական դրօշն ու առագաստը պարզած, և նուազ մը ձեռքին: Այս պահուն անիկա կանաչ եղեգները ձեռքով քիչ մը կը բանար, իշխանը աւելի լաւ դիտելու համար, և եթէ քամին իր երկար և արծաթափայլ քօշը մէկդի ընէր և լնքը կրեար, ոչ ոք պիտի կարծէր թէ հոն նայատ մը կայ, այլ պիտի մտածէին թէ կարապ մըն է, որ թեւերը կը բանայ:

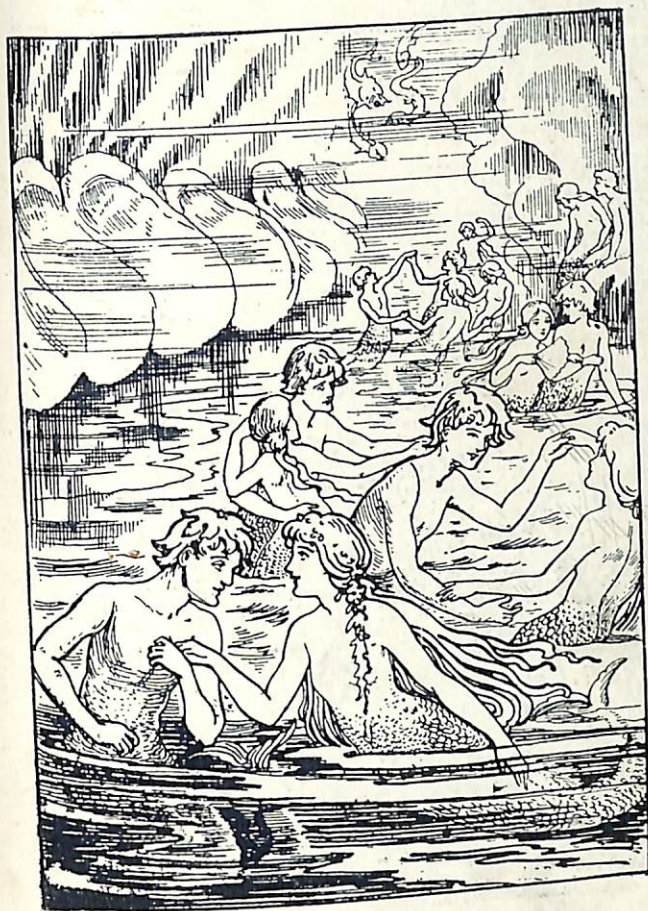
Շատ գիշերներ, երբ ձկնորսները իրենց ջահերով ծովին վրայ կը շրջէին, լսեր էր անոնց բերանէն լախօսքեր և գովեստներ իշխանի մասին, և գաղանի կուրախանար որ ինքը ազատած էր անոր կեանքը, երբ ան կ'իսամեռ պիւքներուն վրայ կը թափառէր: Իշխանը սակայն այս բոլորի մասին յիշողութիւն մը անգամ չ'ունէր և ոչ ալ նայատի մասին կրնար երազել:

ԱՄԵՆԷՆ ԱԻԵԼԻ ՑԱՆԿԱՑԱԾԸ

Աւելի ու աւելի նայատը սկսաւ մարդիկը սիրել, և քանի իր սէրը կ'աճէր, այնքան ալ անդիմադրելի կը դառնար իր մէջ անոնց մէջ թափառիլ կարողանալու բուռն ցանկութիւնը: Մարդոց բնական աշխարհը անոր շատ աւելի ընդարձակ կը թուէր, քան իրենցիւնը, որոնք նաեւրու վրայ նստած կրնային ծովերու վրայէն անցնիլ,

Եղեգները Բի, մը կը բանար, աւելի լաւ դիտելու համար

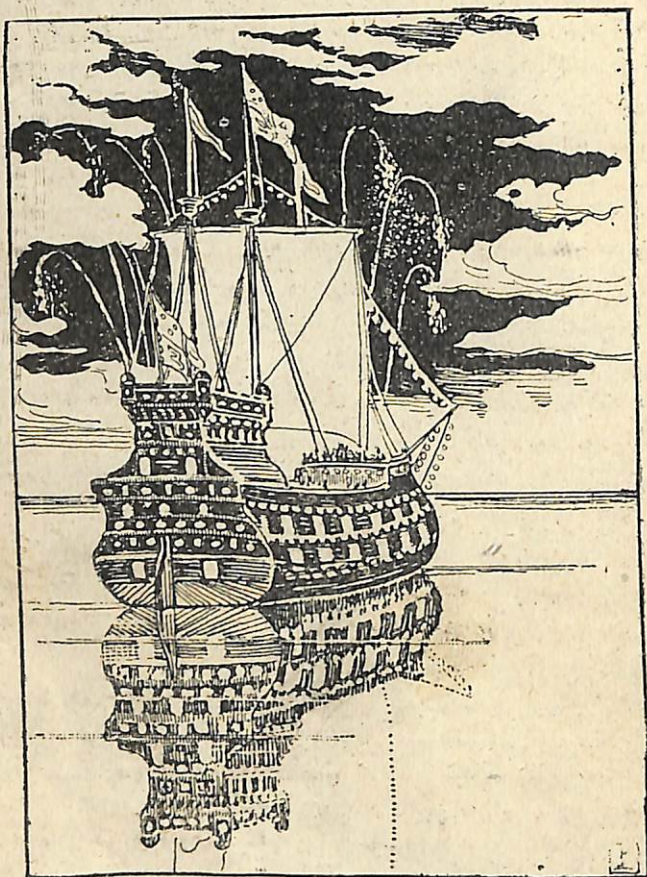
Այդպէս հրաւարի պարտեանդէս մը երբեք
չէ տեսնում երկրի վրայ

ամպերէն վեր բարձրանալ, լիւններու գագաթներն ելլել,
և անոնց տիրաւորած հողերը ծածկւած են անծայրածիր
անտառներով ու դաշտերով, այնպէս որ անոնց նայ-
ուածքը անկարող է իրենց ստացւածքի փոքրիկ մասն
անգամ չափել: Ուրիշ շատ ու շատ բաներ կային, որ
սրտանց կուղէր տեղեկանալ, բայց իր քոյրերը անկարող
էին ամէն հարցումին պատասխանել, ասոր համար պա-
ռաւ մեծ մօրը կը հարցնէր, որ դուք աշխարհը շատ լաւ
կը ճանչնար և բոլոր ցամաքային երկիրներու մասին լիովին
տեղեկութիւններ կուտար:

— «Եթէ մարդիկ չը խեղդւին» — հարցուց օր մը
պղտիկ Նայատը, — «կրնա՞ն յաւիտեան ապրիլ, անոնք
ալ չե՞ն մեռնիր, ինչպէս մենք կը մեռնինք ծովին
տակը» —:

— «Այո՛», — պատասխանեց պառաւը — «անոնք ալ
կը մեռնին, և մինչև անգամ անոնց կեանքի տեղու-
թիւնը աւելի կարճ է, քան թէ մերինը: Մենք երեք
հարիւր տարի կրնանք ապրիլ, բայց երբ կը դադրինք
զոյութիւն ունենալէ, ջուրին երեսը կ'ելլենք և փրփուրի
կը վերածւինք, մենք մինչև անգամ գերեզման մը չենք
ունենար հոս մեր սիրելիներուն քովը: Մենք անմահ հոգի
չունինք, և երբէք երկրորդ կեանք մը չը պիտի ապրինք,
մենք կը նմանինք կանաչ եղէգին, որ կտրւելէն յետոյ,
անգամ մըն ալ չի կանաչնար: Մարդիկ, ընդհակառակը,
հոգի մը ունին, որ յաւիտեան կ'ապրի: Կ'ապրի, երբ
մարմինը հող է դարձած: Մարդուն հոգին պայծառ օդին
միջով կը բարձրանայ դէպի լուսափայլ աստղային
բարձունքը:

Ծիշտ այնպէս, ինչպէս մենք վեր կը բարձրանանք
և մարդոց բնակած աշխարհը կը տեսնենք, այնպէս ալ
անոնք, կը բարձրանան իրենց աշխարհէն դէպի անծանօթ

Իսխաֆին զարդարուած նաւը

Սակայն չուտով դարձեալ իր մտածումը թռաւ դէպի վերի աշխարհը, յիշեց գեղեցիկ իշխանը և տառապանքը նորոգւեցաւ՝ մտածելով որ անոր պէս ինքն ալ անմահ հոգի մը չունի, բան մը որ չէր կրնար մոռնալ։ Այս տը-
նոգի մը չունի, բան մը որ չէր կրնար մոռնալ։ Այս տը-
նոգի մտածումներուն տակ ընկճեաւ, հաճոյք չգտաւ
պարասրանը մնալուն, ուստի հօրը պալատէն կամացուկ մը
դուրս սահեցաւ։ Եւ մինչդեռ պալատի մէջ պարերը, ու-
րախութիւնն ու երգը ուժգնօրէն կը շարունակէին, ինքը
տանջւած և վշտահար նստեցաւ իր փոքրիկ ծաղկանոցին
մէկ անկիւնը։ Եւ երբ այսպէս իր յուսահատ մտածումին
մէջ կը տխրէր, յանկարծ ջուրերուն մէջէն սկսեցին հա-
սաւ որսորդական փողի մը ձայնը, և մտածեց. — «Ան-
պառաճ անիկա նորէն ծով է եկած, ան, որ ինձ հա-
մար հօրմէս ու մօրմէս աւելի է, ան, որուն կերթան իմ
քոյր մտածումներս, որու ձեռքին մէջ կուգեմ դնել իմ
կեանքիս երջանկութիւնը։ Ամէն վտանգ աչքս պիտի
առնեմ, անոր բացարձակ սէրն ու անմահ հոգի մը ձեռք
բերելու համար։ Մինչդեռ իմ քոյրերս հօրս պալատին
մէջ կը պարեն, ևս աճապարեմ երթալ ծովի կախարդ
կնոջ քով, ուրկէ ևս միշտ վախցած եմ, բայց թերևս ան
կրնայ ինձ խորհուրդ տալ և օգնել։»

Պզտիկ Նայատը դուրս ելաւ իր ծաղկանոցէն և չի-
տակ մանչող յորձանքը դիմեց, որու ետեւը կը բնակէր
ծովի կախարդ կինը։ Այս ճամբայէն երբէք չէր անցած
առաջ։ Հոս ոչ ծաղիկներ կը բուսնէին և ոչ ալ խոտ,
այլ ամէն կողմ աւազային գորշ մերկութիւն մը կը տի-
րէր մինչև յորձանքը, ուր ջուրը անարկու գոռում գո-
չումով մը ինքն իր վրան դառնալով ամէն բան՝ ինչ որ
իր հոսանքին մէջն իյնար՝ կը խլէր ու կատաղի վազքով
մը դէպի անդունդները կը գահավիժէր։

Գախարդ կնոջ բնակարանը հասնելու համար, պղտիկ Նայատը ստիպւած էր անցնիլ նախ այս մահաճառ յորձանքին մէջէն, յետոյ բաական երկար տարածութիւն մըն ալ գեռ կը մնար, որ միայն մէկ հատիկ նեղ ճամբայ մը ունէր եռացող տաքութեամբ բղետող ցեխերու միջով, զոր կախարդը իր հանքային բաղնիքը կ'անուանէր։ Ասոր կունակը, զարմոտնալի անասուի մը մէջ, կը գտնուէր անոր տունը։ Բոլոր ծառերն ու թուփերը բազմաւանդներ էին, կէս կենդանի և կէս բոյս, հարիւր գլխեան վիշապներու կերպարանքն ունէին, որոնք անդունդներու մէջէն կ'ածէին։ Բոլոր ճիւղերը հրկար, կոչուն բազուկներ էին, որոնք օդակ առ օդակ, արմատն սկսած մինչև ծայրերը անընդհատ շարժման մէջ էին։

Ամէն բան, ինչ որ ծովին մէջ իրենց ճանկերը կ'իյնար, ամուր մը կը սեղմէին և այլևս բաց չէին ձգեր։ Պղտիկ Նայատը սարսուխաճար սլաճ մը կեցաւ այս անտառին առջև։ Սիրտը սաստիկ արագութեամբ կը բարախէր երկիւղէն և քիչ մնաց պիտի վերահառնար։ Սակայն երբ միտքն ինկաւ իշխանն և մարդկային հոգին, արտակարգ քաջութիւն մը վրան եկաւ։

Երկար և ծփուն մագերը գլխուն չուրջը փաթթելով ամուր մը կապեց, որպէսզի բազմոտանները չը կարողանան զինքը բռնել, երկու ձեռքերը կուրծքին սեղմելով ինքզինքը նետեց դէպի անտառը, ճարպիկ ձուկի մը պէս լողալով՝ զգուշի մարդածառներու միջով, որոնք իրենց կպչուն բազուկներն ու մատերը դէպի նայատը կը պարզէին՝ զայն բռնելու համար։ Ան տեսաւ, թէ ինչպէս ամէն մէկը ինչ որ անգամ մը բռնած էր՝ հարկւրաւոր պղտիկ բազուկներով, որոնք երկաթի պէս կարծր էին, այլևս բաց չէին թողած։ Մարդիկ, որոնք նաւարկու-

թեան ատեն խեղդւած և ծովի յատակն էին իջած, բանտարկւած կը մնային մարդածառերու բազուկներուն մէջ և կմախքներու երևոյթն ունէին։ Նաւի թիւր, անուկներ, կենդանիներու ոսկորներ և ուրիշ անթիւ առարկաներ, որոնք ամուր բռնած էին։ Ի միջի այլոց տեսաւ նաև ծովակին մը, զոր բռնած և խեղդած էին, և այս իրեն համար ամենասարսափելին էր գրեթէ։

Վերջապէս հասաւ մեծ և ճահճային տեղ մը, ուր պարարտ և խոշոր ջրային օձեր կը սողային։ Հոս, ճիշտ մէջտեղը տուն մը կար, խեղդւած մարդոց ճերմակ ոսկորներով շինւած, և հոտ կը նստէր կախարդ կնոջ, որ

Պղտիկ Նայատը գիմեց ուղղակի կոխարդ կնոջը, որ զրան առջև նստած օձերուն գլուխները կը շոյէր։ Առանց սպասելու որ Նայատը բերանը բնայ, ինքը անոր այսպէս խօսեցաւ։

— «Գիտեմ թէ ինչու համար ես քովս եկեր, և թէ ինչ կուզես։ Թէպէտեւ շատ յիմար բան է մտադրուել թիւնդ, սակայն կամքդ կ'ուզէ որ կատարւի, որովհետեւ ատիկա քեզի պիտի դժբաղդացնէ, իմ գեղեցիկ իշխանունիս։ Դու չառ կը փափաքիս քու ձուկի պոչէդ ազատիլ և անոր փոխարէն երկու նեցուկներ ստանալ, որոնք մարդոց միայն յատուկ են և քալելու կը ծառայեն, և այս անոր համար, որ մատաղահաս իշխանը քեզի սիրէ և դուն անոր, և ստանաս անմահ հոգի մը։»

Այս ըսելով կախարդ կինը զգուշի ձուկ մը քրքջաց, այնպէս որ օձերը գլուխները փորեբնուն տակ պահեցին։ — «Դու ճիշտ ժամանակին հասար», ըսաւ կախարդը, — «Դու արեւածագին, քեզի չը պիտի կարողանայի օգուտ տալ, մինչև որ տարի մը չը լրանար, Հիմա քեզի ըմպենի մը կը պատրաստեմ, զոր հետք առած, նախ քան առի մը կը պատրաստեմ, զոր հետք է որ վերի աշխարհը բարձրանա, բնի ծագումը պէտք է որ վերի աշխարհը բարձրանա»

հոն ծովկերքը նստիս և խմես այս կախարդական հեղուկը: Խմելուդ պէս պիտի անյայտանայ պոչդ և անոր անդ պիտի աճին երկու միսէ և ոսկորէ չինւած նեցուկներ, զորս մարդիկ սրունք կ'անւանեն: Բայց աս ալ ըսեմ, որ հեղուկը խմած ատենդ ալ այնպէս պիտի զգաս, ինչպէս եթէ երկսայրի սուր մը մարմինդ կոխէր: Քեզի տեսնողները ամէնքն ալ պիտի խոստովանին թէ, մարդկային կերպարանքի մէջ եղածներէն ամենէն սիրունը դուն ես, և թէ քեզմէ գեղեցիկը չեն տեսած: Պիտի պահես քու նայատի ճկուն շարժումներդ, և վերը ոչ մէկ պարող աղջիկ քեզի չափ թեթև և չորհալի չը պիտի պարէ, բայց ամէն մէկ քալ փոխելուդ, քեզ պիտի թուի, թէ սուր դանակներու վրայ կը կոխես և արիւնդ դուրս պիտի հոսի ոտքերէդ: Եթէ դուն այս բոլորը յօժարութեամբ կը տանիս, այն ատեն ես քեզի կ'օգնեմ:»

— «Այո», ըսաւ պզտիկ Նայատը դողացող ձայնով մը, միշտ մտածելով իշխանին ու անմահ հոգիի մասին:

Վ Ճ Ա Ր Ո Ւ Մ Ը

— «Բայց խորհէ՛, աւելցուց կախարդ կինը, որ երբ դուն մարդկային կերպարանք ստանաս, այլեւս չես կրնար նայատ մը դառնալ, և ոչ ալ ջուրի միջով քու քոյրերուդ քովը և կամ հօրդ պալատը վերադառնալ: Եւ եթէ չը կարողանաս իշխանէն բացարձակապէս սիրել, անմահ հոգի մը չես կրնար ոտանալ: Իսկ եթէ իշխանը ուրիշ աղջկան մը հետ ամուսնանայ, ամուսնութեան յաջորդ առտուն իսկ քու սիրտդ պիտի պայթի և դուն ջուրերուն վրայ փրփուր մը պիտի ըլլաս»:

— «Ամէն բան յանձն առնելու պատրաստ եմ» — գոչեց պզտիկ Նայատը տոգոյն, ինչպէս մահը:

— «Բայց նաեւ պէտք է որ դուն ինծի վճարես» — յայտնեց կախարդ կինը — «և պահանջածս ալ փոքր բան մը չէ՛: Դուն ծովի յատակին վրայ ապրողներուն մէջ միայն քաղցր ձայնն ունիս, որու չնորհիւ ալ կը կարծես ամենէն քաղցր ձայնդ ինծի պիտի իշխանը դիւթել, արդ, այդ քաղցր ձայնդ տաս: Այդ ամենաթանկագին բանն է, զոր դուն ունիս: Եւ որ փոխարժէքը պիտի ըլլայ իմ քեզի տալիք անգին հեղուկին: Այդ հեղուկին մէջ իմ սեփական արիւնէս պիտի կաթեցնեմ, որպէսզի աւելի աղու ըլլայ, երկսայրի սուրի մը պէս»:

— «Սակայն, եթէ դուն իմ ձայնը կը իշխես ինձմէ», ըսաւ պզտիկ Նայատը, «այլեւս ինձ ի՞նչ կը մնայ»:

— «Բու սիրուն հասակդ» — ըսաւ կախարդ կինը, «քու ճկուն և հրապուրիչ շարժումներդ և քու խօսուն աչքերդ: Աստիք ալ կը բաւեն մարդկային սիրտ մը: Հանէ գերելու համար: Ի՛նչ, դուն արդէն տկարացա՞ր: Հանէ լեզուիկդ, որպէսզի վճարումիդ փոխարէն զայն կտրեմ, և փոխարէնը դուն կստանաս ամենաազդու ըմպելին»:

— «Թող ըսածիդ պէս ըլլայ» — ըսաւ պզտիկ Նայատը: Ասոր վրայ կինը կաթսան եռացող ցեխին վրայ դրաւ կախարդական ըմպելիքը եփելու: Յետոյ իր կուրծքը ճանկելով քանի մը կաթիլ սև արիւն կաթեցուց մէջը: Կաթսայէն դուրս ելող շոգին այլանդակ կերպով բանքներ կը յօրինէր, այնպէս որ տեսնողի արիւնը եւ բաղնիքներուն մէջ կը սառեցնէր: Ամէն մէկ ակնթարթի նոր բաղնիքներուն մէջ կը սառեցնէր: Եւ երբ լաւ մը եփած բաներ կը նետէր կաթսային մէջ, Եւ երբ լաւ մը կուլայէր, կը թւէր թէ կաթսային մէջ կոկորդիլոս մը կուլայէր, և զճիտ էր ամենա-Վերջապէս հեղուկը պատրաստ էր, և զճիտ էր ամենա-մաքուր ջուրին պէս:

— «Ահաւասիկ» — ըսաւ կախարդ կինը և կտրեց պզտիկ Նայատի լեզուիկը, որ այդ վայրկեանէն սկսած

համբ դարձաւ, այլեւ ոչ կրնար խօսիլ և ոչ ալ երգել:

— «Եթէ մարդածառները քեզի բռնել փորձեն իմ անտառէն վերադառնալուդ միջոցին», ըսաւ կախարդ կինը, — «մէկ կաթիլ մը միայն սրակէ այս ըմպելիքէն անոնց վրայ, իսկոյն անոնց բազուկներն ու մատերը պիտի փշրւին հազարաւոր կտորներու վերածւած»: — Սակայն այս բանին պէտքը չունեցաւ պզտիկ Նայատը: Բազմոտանիները սարսափահար ետ ետ կը քաշէին իր անոնց միջով անցած պահուն, երբ փայլուն հեղուկը կը նշմարէին, որ նայատի ձեռքին մէջ փայլուն աստղի մը պէս կը բոցաւառուէր: Այսպէսով չուտ մը անտառէն, կրակէ ճահիճէն և մոնչոյ յարձանքէն անվնաս տեղ հասաւ: Արդէն իր հօրը պալատն էր հասեր, և կը տեսնէր, թէ պարասրահին մէջ բոլոր ջահերը մարած էին, յայտնի էր թէ բոլորը կը քնանային: Չէր կրնար ասոնց ձայն լսել, որովհետեւ թէ համբ էր և թէ յաւիտեան պիտի բաժնուէր անոնցմէն:

Վարկեան մը անվճռական դրութեան մէջ արձանացաւ: Որքան կուղէր անգամ մէն ալ, վերջին անգամ խօսիլ ու համբուրելի անոնց հետ, որոնց այնքան սիրած էր... Այնքան տխուր էր, այնքան տրտում էր սիրտը, որ կարծես թէ հիմայ ուր որ չէ պիտի պայթէր խորունկ վշտէն: Կամացուկ մը պարտէզը մտաւ, ամէն մէկ քրոջ ծաղկանոցէն մէկ մէկ ծաղիկ քաղեց և հազարաւոր համբոյրներ զրկելով իր մանրիկ ձեռքերով հօրը պալատին ու իր քնած սիրելիներուն, մութ կապոյտ ջուրերու լնդ մէջէն դէպի վերի աշխարհը բարձրացաւ:

ԻՇԽԱՆԸ ԿԸ ԳՏՆԱՅ

Արեւ դեռ ծագած չէր, երբ իշխանի դղեակը նշմարեց: Նետի արագութեամբ առաջացաւ և բարձրացաւ

Պարսպաճառները եւ կը խուրկեն և համբայ կուտային

մարմարէ հրաշագեղ սանդուխին վրայ: Լուսինը սքանչելի պայծառութիւն մը ունէր այդ վայրկեանին: Պզտիկ Նայատը խմեց այրող և ազդու հեղուկը, և իսկապէս, իրեն այնպէս թւեցաւ, թէ երկսայրի սուր մը մխուեցաւ իր նուրբ մարմնին մէջ: Խմելուն պէս ուշաթափեցաւ և մեռելի նման վար ինկաւ եղած տեղին վրայ: Երբ արեւը ծովին վրայ բարձրացաւ, ինքն ալ արթնցաւ և սարսափելի ցաւ մը կ'զգար մարմնին մէջ:

Սակայն իր աւջեն էր կեցած երիասարդ իշխանը և ածուխի պէս սև աչքերը այնպէս շեշտակի վրան էր ուղղեր, որ ինքն ստիպեամ էր իր աչքերը գետին խոնորհեցնել: Յանկարծ տեսաւ որ իր ձուկի պոչը անհետացած էր և անոր տեղ զոյգ մը ճերմակ, սիրուն և ձեւաւոր սրունքներ էր ստացած, ամանագեղեցիկը, զոր հողեղէն աղջիկ մը կրնար ունենալ:

Իշխանը հարցուց, թէ ո՞վ էր ինքը, և թէ ի՞նչպէս էր հոն եկեր: Նայատը իր մութ կապոյտ աչքերով կը նայէր մեղմօրէն իշխանին, և իր նայեամքին մէջ կար սրտաուռ թխրութիւն մը, որովհետեւ լեզու չուներ, որ պատասխանէր: Իշխանը այլևս ուրիշ բաներ չհարցուց, օլլ ձեռքէն բռնելով առաջնորդեց դղեակ: Ինչպէս որ ծովի կախարդ կլինը նախապէս յայտներ էր, իր առած ամէն մէկ քաղափոխին, իրեն այնպէս կը թւէր, թէ ցցեամ ասեղներու և սուր գանակներու վրայէն է որ կը քալէր: Բայց այս բոլոր չարչարանքը սիրով կը տանէր, Իշխանին ձեռքը գաղտնի սարսուռով մը սեղմած, զեփիւռի մը պէս չնորայլի և թեթեւ, առաջացաւ դէպի դղեակը: Թէ իշխանը և թէ բոլոր տեսնողները կը հիանային պզտիկ Նայատի հրապուրիչ և ազնուական քալեամքին վրայ:

Թանկագին զգեստներ, մետաքսէ և նինէլի բեհեզէ կարած, հազցուցին իրեն, և բոլոր դղեակին մէջ ամե-

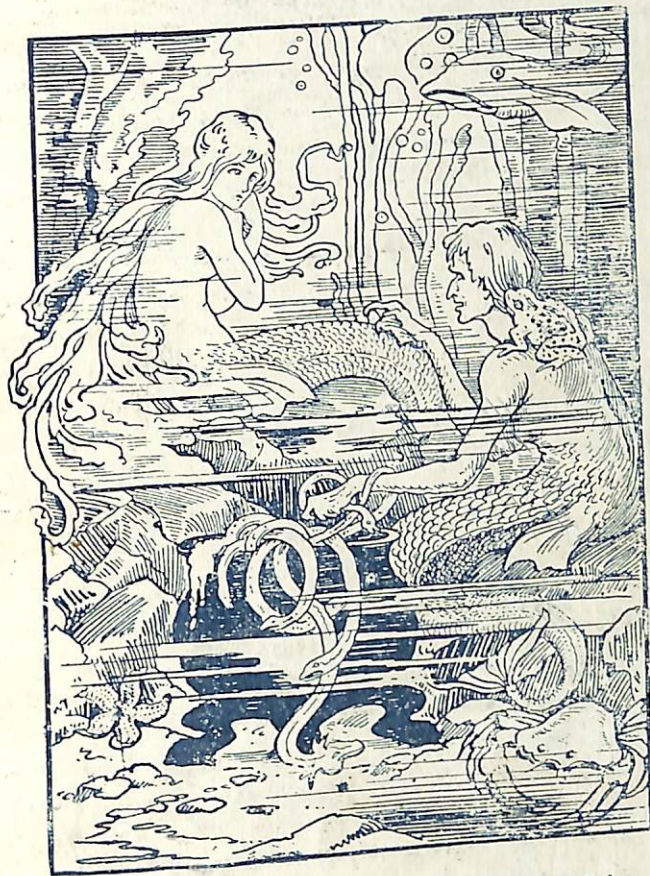
Օսարական աղջիկը, որ լուս կը պարէր, բայց
երգել չէր կրնար

Երբ իշխանին պալատին մէջ ամէն մարդ քնացած կ'ըլլար, ինքը սովորութիւն էր բրած ելլել մարմարեայ լայն սանդուխին վրայ, որ մինչև ծովը կ'իջնէր: Եւ հոն քիչ մը կը հանգստանար այրող ոտքերը պաղ ջուրերուն մէջ գնելով: Այդ պահերուն բնականաբար կը մտածէր բոլոր անոնց մասին, որոնք ջուրերուն խորը մնացեր էին:

Անգամ մը, գիշեր ատեն, քոյրերը եկան իրարու թե մտած, տխուր, չափ տխուր երգելով և ծովին վերայ լողալով: Պզտիկ Նայատը ճանչնալով իր քոյրերը, նշան ըրաւ գլխով իրեն մօտենալու: Անոնք ճանչցան իրենց քոյրը և պատմեցին թէ իր հեռացումով որքան խոր վիշտ էր պատճառած իրենց բոլորին: Այս պատահումէն յետոյ, ամէն գիշեր Նայատը ժամադրութիւն ըրածի պէս կուգար միւսնոյն տեղը իր քոյրերուն այցելութիւնները ընդունելու: Անգամ մըն ալ ծովին հեռու բացերը նշմարեց իր պառաւ մեծ մայրը, որ շատ մը երկար տարիներէ իվեր ծովին երեսը չէր բարձրացած: Իր մեծ մօրը կ'ընկերանար նաև թագաւոր հայրը, թագը գլխուն: Անոնք իրենց բազուկները դէպք ինքը պարզեցին, բայց քոյրերուն պէս շատ չը մօտեցան ցամաքին:

Օրէ օր Նայատը աւելի սիրելի դուրձաւ իշխանին, որ կը սիրէր զինքը, ինչպէս մէկը կը սիրէ բարի, անմեղ և հրեշտակային մանկիկ մը: Բայց Նայատը թագուհի մը ընել՝ երբեք մտքէն չէր անցներ: Սակայն անիկա անպատճառ պէտք էր որ իր կիներ դառնար, ապա թէ ոչ անմահ հոգի մը չէր կրնար ստանալ, և իշխանի ամուսնութեան յաջորդ առտուն ինք ծովին մէջ փրփուր մը պիտի դառնար:

— «Ամենէն աւելի զիս չե՞ս սիրեր» — Ըսել կը թը-

Նայատը կիներ Նայատի լեզուն կը պահանջէ:

ւէին նայատի խորհրդաւոր աչքերը, երբ իշխանը զինքը
թեւերուն մէջ սեղմած՝ վարդանման ճակատը կը
համբուրէր:

— «Այո՛» կը պատասխանէր իշխանը, որ կարծես
կը հասկնար Նայատի լուռ և անխօս հարցումը. — «Քե-
զի ամենէն աւելի կը սիրեմ, որովհետեւ քու սիրտդ ա-
մենէն աւելի բարի է, դուն ինձ աւելի նւիրած ես,
քան բոլորը և դուն չատ կը նմանիս մատղաշ աղջկան
մը, զոր անգամ մը միայն տեսայ, և որ խաղաղութեամբ
այլևս չը պիտի տեսնեմ, Նաւի մը վրայ էի, որ խորտակ-
ւեցաւ: Ալիքները զիս ցամաք նետեցին վանքի մը քո-
վերը, ուր բազմաթիւ դեռատի աղջիկներ իրենց ծառա-
յութիւնը կ'ընէին: Ասոնցմէ ամենապզտիկը զիս եզերքին
վրայ գտնելով՝ ազատեց կեանքս: Ես զայն միայն երկու
անգամ տեսայ: Այս աշխարհիս վրայ անկէ գատ ուրիշ
մը չեմ կրնար սիրել, ան է միահեծան տէրը զգացումներ-
բուն: Սակայն դուն անոր չատ կը նմանիս, և գրեթէ
դուն անոր տեղ կը տիրապետես սրտիս: Անիկա սուրբ
վանքի կը պատկանի և կուսակրօն մըն է, աշխարհային
կեանքին օտար և յաւիտեան հեռու անկէ: Եւ ես չնոր-
հակալ պիտի ըլլամ իմ ճակատագրիս, որ քեզ է զրկած
անոր տեղը, ուստի մենք յաւիտեան անբաժան պիտի
մնանք:»

— «Ա՛յ» կը մտածէր պզտիկ Նայատը — «չը գիտէր
թէ ես էի իր կեանքն ազատողը և ո՛չ թէ ալիքները:
Ես իմ բազուկներուն մէջ գրկած զինքը ծովէն անտառ
փոխադրեցի, ուր այդ վանքն էր շինւած: Ես էի որ
փրփուրներուն մէջ պահուած կը հսկէի, թէ արդեօք
մէկը չը պիտի գար վերցնել: Ես տեսայ այն գեղեցիկ
աղջիկը, զոր աւելի կը սիրէ քան զիս»: Եւ պզտիկ Նա-
յատը այս բոլոր մանրամասնութիւնները յիշելով՝ տրամ-
բէն և խոր կը հառաչէր, լալ չէր կրնար: Յետոյ կը
խորհէր:

— «Այն աղջիկը սուրբ վանքին կը պատկանի, կ'ըսէ իշխանը, աշխարհ չը պիտի մտնայ, և իրարու ալ աչկես չը պիտի հանդիպին: Իսկ ես ամէն օր քովն եմ, պիտի խնամեմ դինքը, պիտի սիրեմ և իմ կեանքս իրեն համար զոհեմ:»

ԱՍՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱՅԻՐ

Վերջապէս իշխանը պիտի ամուսնանար, և կը պատմէին թէ դրացի թագաւորին աղջիկը պիտի առնէին անոր: Այս նպատակով շքեղ նաւ մը սպառազինեցին: Թէև կ'ըսէր, թէ իշխանը կը ճամբորդէ դրացի թագաւորին երկիրները այցելելու, սակայն իսկապէս անոր նպատակն էր, դրացի թագաւորին աղջիկը տեսնել: Մեծ շքախումբ մը պիտի ընկերանար իրեն: Պզտիկ նայատը սակայն գլուխը կը շարժէր ու կը ժպտէր, որովհետև իշխանի մտածումները բոլորէն աւելի լաւ կը ճանչնար ինքը:

— «Ստիպւած եմ ճամբորդել» ըսած էր իրեն իշխանը, — «ծնողներս կը պահանջեն, որ երթամ և այդ գեղեցիկ իշխանուհին տեսնեմ, բայց անոնք չեն կրնար պիս ստիպել, դայն կինս ըրած հետս դղեակ բերել: Այդ իշխանուհին ես չեմ կրնար սիրել, անիկա չի նմանիր վանքի գեղեցիկ աղջկանը, որուն դուն միայն կը նմանիս: Եթէ օր մը ես հարսնեցու մը ընտրեմ, ատիկա դուն պիտի ըլլաս, իմ ամենասիրելի, ամենաբարի որդեգիրս, որուն խօստն աչքերը լեզւէ մը աւելի ճարտար են» —: Այսպէս խօսելով համբոյր մը առաւ անոր կարմիր շրթունքներէն, փայփայեց երկար ու ճիս մազերը և գլուխը սրտին դնելով՝ երազել աւաւ նայատին մարդկային երջանկութենէն և անմահ հոգիէն:

— «Դուն ծովէն չես վախնար, այնպէս չէ՞, իմ անխօսուկ մանկիկա» հարցուց իշխանը, երբ քով քովի կե-

«Պէտք է որ ես մեկնեմ», ըսած էր իշխանը
ցած էին կամրջակին վրայ արքայական նաւին, որ զինքն դրացի թագաւորին երկիրները պիտի տանէր: Յետոյ անոր սկսաւ պատմել փոթորիկէն և օդի խաղաղութենէն, ծովին խորերը գտնւող տարօրինակ ձուկերու և այն բոլոր արտակարգ բաներու մասին որ ծովի սու-

զաւիները պատմեր էին: Նայաւոր հանդարտութեամբ մտիկ կ'ընէր այս պատմութիւնները և կը ժպտէր, որովհետեւ ինքը ամենէն լաւ տեղեակ էր ծովի անդունդներուն և յատակին վերաբերեալ բաներու մասին:

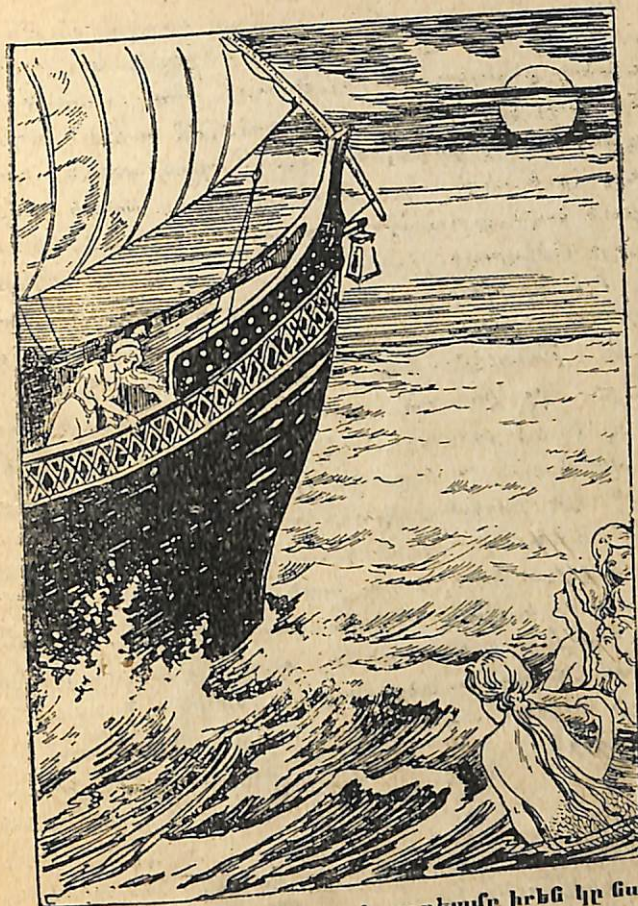
Պարզ լուսնկային, երբ նաւին վրայ գտնուող մարդիկը, մինչև դեկը բռնողը, խոր քնի մէջ կ'ըլլային: Եղբայր Նայաւոր մինակ նաւին եզերքը կը նստէր և նայւածքը կը խորասուզէր վճիտ ջուրերուն մէջ, և կը կարծէր իր հօրը ընդծովեայ պալատը նշմարել: Պալատէն շատ վեր, ջուրի խաւերուն մէջ նկատեց պառաւ մեծմայրը, արծաթեայ թաղը գլխուն, որ արագնայ հոսանքներուն մէջէն նայւածքն էր ուղղած դէպի վեր, դէպի իրենց նաւին ներքնամասը: Քիչ յետոյ քոյրերն եկան ջուրին երեսը, որոնք սառած նայւածքները տխրօրէն նաւին էին յառած և իրենց ճերմակ ձեռքերը կը դալարէին: Անոնց նշան ըրաւ ժպտելով, և կ'ուզէր հասկցնել, թէ ինքը լաւ է, երջանիկ է: Բայց այդ իսկ վայրկեանին նաւազ մը իր խուցէն դուրս ելաւ և Նայատին մօտեցաւ, քոյրերը իսկոյն սուզեցան ջուրին տակը: Նաւազը կարծեց թէ իր տեսածը ձուկեր էին:

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՀԱՐՍՆԱՅՈՒՆ ՔՈՎ

Յաջորդ աւատուն նաւը կը մտնէր հոյակապ մայրաքաղաքի մը նաւահանգիստը:

Բոլոր եկեղեցիներու զանգակները կը ղողանչէին և բարձր աշտարակներէն փողահարները իշխանին մուտքը կ'ազդարարէին: Իսկ զօրքերը զրօշազարդւած սկիւաւոր հրացանները ուսերուն կարգով բարեկէն կեցած: Տեսարանը տպաւորիչ էր և հանդիսաւոր:

Այդ վայրկեանէն սկսեալ ամէն օր նորանոր հանդէս-

Քոյրերը ծովին երեսն ելած՝ խորութեամբ իրեն կը նայէին ներ տեղի կունենային: Պարահանդէսներն ու խրախճանքները իրարու կը յաջորդէին առանց ընդմիջումի: Սակայն իշխանուհին քաղաքէն շատ հեռու վանքի մը մէջ կը դուստիարակէր, կ'ըսէին, հոն արքայական առաքինութիւնները կը սորվեցնէին իրեն:

Վերջապէս ան ալ եկաւ:

Պզտիկ Նայատը չափազանց հետաքրքիր էր տեսնելու անոր գեղեցկութիւնը: Եւ երբ տեսաւ, ինքն ալ եթէ խօսիլ կարողանար, պիտի ըսէր թէ այդքան սիրուն կերպարանք մը դեռ տեսած չէր: Իշխանուհուն մօրթը նուրբ էր և պայծառ, և թուի ու երկար արտեանուքներուն ետին կը ժպտէին զոյգ մը հաւատարիմ կապոյս աչքեր սևի վրայ:

Իշխանը տեսնելուն պէս անկարող եղաւ իր երջանկախառն զարմանքը զսպել, վազեց և բազուկներուն մէջ առաւ իշխանուհին, որ ճակատագրօրէն իր հարսնցուն կ'ըլլար, որովհետեւ ան էր, ան, որ սիրապիտած էր իր սրտին: Եւ կարօտազին համբոյրներուն հետ կը մրմնջէր.

— «Դո՛ւն ես, դո՛ւն, որ կեանքս փրկեցիր, երբ ես մեռելի մը նման ծովեզերքն էի ինկած...»

Օ՛, ես ամենաերջանիկ մարդն եմ տիեզերքին մէջ՝ յետոյ դառնալով պզտիկ Նայատին, այոպէս խօսեցաւ անոր ալ. — «Ամենամեծ բաղդաւորութիւնը, որու մասին ես այնքան աղերսած էի, այս վայրկեանիս իրակա՜նացած է: Դուն ալ ուրախանալու ես իմ երջանկութեան վրայ, և վստահ եղիր, որ քեզի քրոջ մը հաւասար պիտի պահեմ քովս ու յարգեմ, որովհետեւ դո՛ւն ամէն մարդէ աւելի նախանձախնդիր ես իմ երջանկութեան համար—»:

Պզտիկ Նայատը համբուրեց իշխանին ձեռքը, և արդէն կ'ըզգար թէ իր սիրտը պայթելու վրայ էր: Չէ՞ որ իշխանի ամուսնութեան յաջորդ առտուն իսկ ինքը փրփուրի պիտի վերածէր ծովի ջուրերուն վրայ...

Անպատմելի էր անոր զգացած դառն կսկիծը: Ինչ էր ամուսնութեան իրաւունքը, որովհետեւ ապատարարը ինքն էր եղած, բայց պատահական աղջիկ մը կը խլէր այդ սրբազան իրաւունքը իրմէ և ինքը բողոքել չէր

Պզտիկ Նայատը խորակուած սրտով, իշխանին ձեռքը կը համբուրէր

կրնար: Իշխանի սիրուն համար սուր դանակներու վրայ քաղեց, հայրական սպառան ու սիրելիները ուրացաւ, և յանկարծ այսօր իր յոյսերը կը ցնդին, անմիտ և ոչնչա-կան մահը կը մօտենայ, ու ինքը զրկւած է նոյն իսկ ծո-

Եկեղեցիներուն բոլոր զանգակները միահամուռ կը զօղանչէին դարձեալ, արքայական պատւիրակները փողոցէ փողոց անցնելով նշանախօսութիւնը ժողովուրդին կ'աւետէին: Բոլոր տաճարներուն մէջ անուշահոտ իւղեր կը վառուէին ոսկեկուռ թանկագին կանթեղներու մէջ: Քահանաները արծաթէ բուրվառներով անուշահոտ կրնդ-բուկներ կը ծխէին, և հարս ու փեսայ, ձեռք ձեռքի, սեղանին առջև՝ եպիսկոպոսի օրհնութիւնները կ'ստանային: Պշտիկ Նայստը ոսկի և մետաքաներ հագած՝ հարսին քղանցքն էր բռնած, սակայն իր ականջները մտիկ չէին ընել սրբազան և հանդիսաւոր երաժշտութիւնը: Իր մթնող աչքերը չէին տեսներ նւիրական արարողութիւնները, կը մտածէր միայն իր մահւան գիշերւան վրայ, և բոլոր այն երազներուն, զորս կորսընցուցած էր այս աշխարհի վրայ յաւիտենապէս:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԷՆ ՎԵՐՋԸ

Միևեոյն օրւան իրիկունն իսկ հարս ու փեսայ նաւ
նստեցան: Թնդանօթները կ'որոտային հարիւրաւոր ա-
ռիւծներու նման և բոլոր դրօշալները կը ծածանէին:
Նաւին մէջտեղը ոսկեհիւս ծիրանիէ վրան մէն էին զար-
կած, որու տակ ամենաթանկագին գորգերով ու թաւիչէ
փետրաբարձերով անկողին էին պատրաստած պսակաւած
արքայական զոյգին համար, ուր զովութեան և խաղա-
ղութեան մէջ գիշերը պիտի քնանային: Քամին ուռե-
ցուց առագաստները և նաւը հանդարտութեամբ սկսաւ
օտաչիլ մաքուր և փայլուն ջուրերուն վրայէն դէպի
առաջ:

Նորը միջնիկ սկսաւ, գոյնզգոյն լապտերներ վառեցին

և նաւազները սկսան ուրախ զւարթ պարել նաւի տախ-
տակամածին վրայ: Պզտիկ Նայատը յիշեց թէ, երբ ինքը
տասնէկէնգ տարին լրացուցած առաջին անգամ ծովի ե-
րեսը բարձրացաւ, անանատես էր եղած նման չքեղ և
ուրախ տեսարանի մը: Այս անգամ ինքը նաւին մէջէն էր
և կրնար պերճանքին ու խրախճանքին մասնակցիլ:
Ուստի ինքն ալ սկսաւ պարել, վերջին պարը: Պտու-
տաւոր պարեր կը դառնար գերմարդկային ճկունութեամբ
և մերթ կը կենար, ճիշտ այնպէս, ինչպէս հալածող
ծիծառ մը և յետոյ դարձեալ կ'օրօրէր ու կը դառնար
եթերային թեթևութեամբ մը: Եւ ամենքը հիացած չը
գիտէին ի՞նչպէս արտայայտել իրենց գոհունակու-
թիւնն ու հիացմունքը: Սովորականին պէս, ոտքերը
քանի գետինը դնէր, երկայրի սուրերու մխիթը կ'զգար
դարձեալ իր փափուկ մարմինն մէջ, բայց այս ցաւերուն
այս անգամ մանաւանդ բնաւ կարեւորութիւն չէր տար,
որովհետեւ սիրտը աւելի կսկծալի կերպով կը կտրուէր:
Դիտէր թէ այս իր վերջին գիշերն էր, որ կը տեսնէր
այնքան գաղտնի և այնքան խորունկ սիրած իշխանը,
որուն համար ամենաանկարելի գոհողութիւններն ու չար-
չարանքները սիրալոյսով յանձն առաւ, և որոնց մասին
չարանքները սիրալոյսով յանձն առաւ, և որոնց մասին
իշխանը բառ մը անգամ չէր գիտեր: Վերջին գիշերն էր,
որ անոր հետ միեւնոյն օդը կը շնչէր, խորունկ ծովը ու
աստղազարդ երկինքը կը գետէր: Անկեանք, անմտածով
և աներազ գիշեր մը կ'սպասէր իրեն, որ անմահ հոգի մը
չ'ունէր, և այլևս ո՛չ մէկ միջոց կար զայն ստանալու
համար...

Նաւին վրայ սակայն մինչև կէս գիշեր տեւեց իր
գազալթնակէտին հասած հանդէսն ու խրախճանքը, և
պզտիկ Նայասը հակառակ իր սրտին մէջ մօտալուտ մահ
57

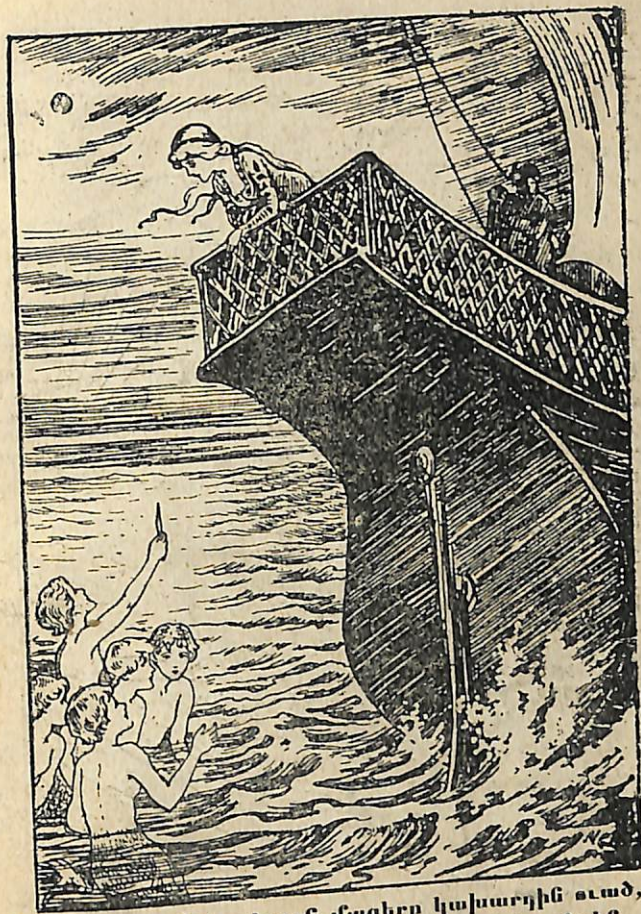
ւան և չքացումի գիտակցութիւնը կրելով, մասնակցեցաւ զւարճութիւններուն, մինչև վերջը ժպտաց ու պարեց: Վերջապէս իշխանը համբոյր մը տւաւ իր հարսին, փայփայեց անոր առատ և սև մազերը և թեւը մտնելով առաջնորդեց դէպի արքայական վրանը:

ՔՈՅՐԵՐԸ ԱՆԳԱՄ ՄԵՆ ԱԼ ԿԸ ՅԱՅՏՆԻՒՆ

Նաւին վրայ մեռելական խաղաղութիւն մը տիրեց, միայն նաւը կառավարողը կեցած էր ղեկին քովը: Պըզտիկ Նայատը իր քնքուշ և ճերմակ բազուկներովը նաւի եղերքին կռթնած՝ անթարթ կը նայէր՝ դէպի արեւելք, որտեղէն արշալոյսը պիտի ծագէր, և որու առաջին ճառագայթը իր սև չքացումը պիտի գուժէր:

Այդ միջոցին յանկարծ նշմարեց քոյրերը, որոնք ալիքներուն մէջէն գլուխները դուրս հանած դէպի իրեն կը լողային: Անոնք ալ իրեն չափ դալկադած էին և իրենց զեղեցիկ մազերը այլևս սովորականին պէս չէին ծփար քամիներուն մէջ, որովհետև կտրւած էին:

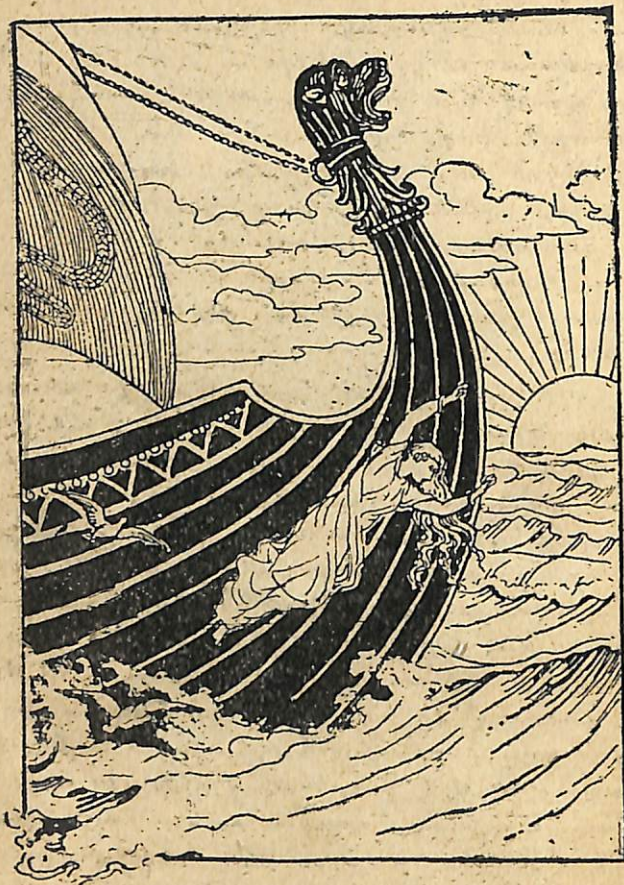
— «Մենք մեր մազերը ծովի կախարդ կնոջը տրւինք, որպէսզի քեզի օգնութեան հասնինք և դուռն այս գիշեր չը մեռնիս: Անիկա մեզի դանակ մը տւաւ, ահաւասիկ: Կը տեսնե՞ս, որքան սուր է: Արեւածագէն առաջ, պէտք է որ այս դանակը իշխանին սիրտը մխես: Եթէ այդ ընես կը դառնաս դարձեալ առաջւան պէս ձուկի պոչով նայատ մը, կարող կ'ըլլաս մեր քովը վերադառնալ, և քու կեանքիդ երեքհարիւր տարիները ապրիլ: Շտապէ՛ք: Քանի մը վայրկեանէն արեւը կը ծագի և դուռն պիտի մեռնիս»: Եւ խոր հառաչանք մը արձակելով, խորասուզեցան դարձեալ ալիքներուն տակը:

Քոյրերը իրենց սիրուն մազերը կախարդին տւած, անկէ դաճակ մը առնելով՝ Նայատին կը բերեն

ԱՆՁՆԻԷՐ ՍԵՐԸ

Պզտիկ Նայատը, դանակը ձեռքը բռնած, վրանին ծիրանեգոյն վարագոյրը կամաց մը բացաւ և տեսաւ իշխանը հանդարտ քնացած անկողնին վրայ, և անոր քով

Ինքզինքը ծովը նետեց.

Նշմարեց հարսը, որ գլուխը իշխանին սրտին դրած էր: Խոնարհեցաւ և յուսահատօրէն համբուրեց իր այնքան խորունկ սիրածի մաքրական ճակատը, դառնութեամբ և կսկիծով նայեաժքն ուղղեց դէպի արեւելք, ուր այգը բացելու վրայ էր, զննեց դանակը, և աչքերը վերստին

դարցուց իշխանին, որ քաղցր երազին մէջ, իր նորահարսի անունը կը մրմնջէր, միանձն տիրունին իր մետածումներուն ու զգացումներուն... և դանակը սարսուռաց պզտիկ Նայատի բռունցքին մէջ... բայց գրեթէ իսկոյն զայն նետեց ծովը, որքան որ ուժ ունէր: Դանակի ինկած տեղը ալինքները սկսան կարմրել, և կարծես ջուրէն արեւան կաթիլներ կը ցայտէին: Պզտիկ Նայատը գերագոյն սիրոյ և ախոսանքի վերջին նայեաժք մըն ալ նետեց իշխանին դէմքին ու ինքզինքը նետեց ծովը, և կ'զգար թէ ինչպէս իր մարմինը փրփուրի կը վերածէր:

Նուիրն վրայ սակայն, արքայական վրանին տակ, թաւիչ փետրաբարձերուն վրայ իշխանը իր ամենէն տնու ժողովը կը քննարկէր... Արեւ վեհափառօրէն բարձրացաւ ծովին վրայ: Ծառազայթները մեղմ և ջերմ ինկան դիակի պէս պաղ ծովափրփուրին վրայ, և պզտիկ Նայատը կ'զգար որ ինքը դեռ մեռած չէր: Ան կը տեսէր պայծառ արեւը, որու շողերուն մէջ կը լողային հարիւրաւոր թափանցիկ հիասքանչ արարածներ: Գը տեսէր նոյնպէս հեռացող նաւին ճերմակ առաջաստները, զորս վարդագոյն էր ներկեր արեւելքի բոցավառ արշալոյսը, Լուսաշող օդին մէջէն ներդաշնակ և խորհրդաւոր երաժշտութիւն մը կը լսէր, որը խօսակցութեան լեզուն էր այս երազական արարածներուն, բայց այնքան մեղմ, այնքան կամաց, որ ոչ մէկ մարդկային լսողութիւն չէր կրնար իմանալ, ինչպէս որ ոչ մէկ մարդկային նայեաժք չէր կրնար զանոնք տեսնել:

Պզտիկ Նայատը կ'զգար, թէ ինքն ալ անոնց նման մարմին մը կ'ստանայ, և որ կամաց կամաց փրփուրներուն միջէն դէպի արեւող մթնոլորտը կը համբառնար:

— «Որո՞ւ քով կ'երթամ» — կը հարցնէր ինքնիրեն,

Եթերի աղջիկները

և իր ձայնը կը հնչէր եթերային արարածներուն ձայնին նման, այնքան ներդաշնակ, որ երկրային ոչ մէկ երա-
ժշտութիւն չէր կրնար զայն վերարտադրել:

— «Եթերի աղջիկներուն քո՛վ» պատասխանեցին անոնք, — «Նայատ մը չունի անմահ հոգի, և զայն չի կրնար ձեռք բերել, եթէ մարդէ մը բացարձակապէս չէ սիրած, օտար զօրութիւնէ մը կախած է անոր յաւիտենական գոյութիւնը: Եթերի աղջիկները նոյնպէս զուրկ են յաւիտենական հոգիէ մը, բայց անոնք կրնան այդ ստանալ իրենց բարի գործերով: Մենք կը թուչինք դէպի տաք կրկիրները, ուր ժանտախտէն թունաւորւած օդը տաք կրկիրները, ուր ժանտախտէն թունաւորւած օդը մարդիկ կ'սպաննէ: Մենք կ'երթանք մեր թևերով այն-տեղի օդը հովանարկու, բուժիչ ծաղիկներու բուրմունքը հոն տարածելու, մենք անոնց կը տանինք առողջութիւնը, բուժումն ու կեանքը:

Երբ մենք մեզ համար սահմանած կեանքի երեք հարիւր տարիներուն մէջ մեր ձեռքէն եկած բոլոր բարի գործերը կատարած ենք, այն ատեն մենք ալ անմահ հոգի մը կ'ստանանք և կը մասնակցինք մարդկային յաւիտենական երջանկութեան:

— «Դու խեղճ ու փոքրիկ Նայատ, դուն քու բովանդակ սրտովդ միեւնոյն նպատակին ես ձգտած: Դուն անարտունջ տարած ես ամենաանտանկի չարչարանքներն անգամ և համբերութեան բաժակը մինչև վերջին կաթիլը քամած: Եւ այդ միջոցով ահա, դու վտանակ փրկուր մը մնալու, կը բարձրանաս եթերային ողինքներու դասը: Եւ այս դիրքիդ մէջ բարի գործդ շարունակելով երեք-հարիւր տարի վերջը դուն կրնաս անմահ հոգի մը ստանալ» —:

Այն ատեն փոքրիկ Նայատը պոյծառացած նայ-ւածքը բարձրացուց յաւիտենական արեւին և դգաց ուր իր աչքերը կը թրջէին: Պզտիկ Նայատը առաջին ան-գամն ըլլալով կուլար...

Նաւին վրայ դարձեալ աղմկալի կեանքը կ'եռար: Պզտիկ Նայատը տեսաւ իշխանը և անոր հարսնացուն, որ զինքը կը վնասէին, տրտմօրէն դիտելով փայլիլուն փրփուրները, կարծես գիտնալով, թէ պզտիկ Նայատը ինքզինքը ալիքներու մէջն էր նետած: Գերմարդկային անյիշարութեամբ մը, առանց մէկուն աչքին երևալու, համարեց նորապսակ դեռատի իշխանուհու ճակատը և իր լուսեղէն թւերովն հովահարեց իշխանն ու միւս եթերային ոգիներուն հետ վարդազոյն ամպի մը վրայ նստած՝ սլացաւ դէպի վեր, դէպի անմահ արևը:

— «Այսպէս է որ» ըսին իրեն ոգիները — «Երեք հարիւր տարի վերջը, պիտի սլանանք յաւիտենականութեան թագաւորութիւնը»:

— «Եթէ միայն աւելի կանուխ չը կարողանանք» — մրմնջեց ոգի մը իր ականջին. — «մենք անտեսանելի կերպով կը սահինք մարդկանց տուներէն ներս, և ամէն անգամ, երբ խելացի և բարի տղայ մը կը գտնենք, որ իր ծնողաց հաճոյք և հպարտութիւն կը պատճառէ՝ արժանանալով անոնց խոր սիրոյն, մեր ապաշխարութեան տարիները կը կրճատւին: Տղան չը գիտեր, թէ մենք երբ կը մտնենք սենեակը: Երբ իր բարի վարքը գոհունակութեան ժպիտ մը ծնեցնէ մեր չրթունքին վրայ, այդ ժպիտով տարի մը կը պակսի մեր սպասումի երեքհարիւր տարիներէն: Բայց ասոր հակառակ, երբ մենք կը հանդիպինք տղու մը, որու չարութիւններն ու գէշ վարքը մեզ կ'ստիպէ վշտի արցունք թափել. մեր թափած ամէն մէկ կաթիլ արցունքը նոր օր մը կ'աւելցնէ մեր սպասումի և ապաշխարութեան անհատնում օրերուն վրայ»:

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ներկայ գործողով կսկսինք շարքը «Գարոցական և ընտանեկան պատկերազարդ մատենադարանին», որ պիտի բաղկանայ բազմաթիւ ընտիր հեքեաթներէ և պատմածքներէ ամէնքն ալ պատրաստ տպագրւելու:

Համաշխարհային բոլոր նշանուոր հեքեաթագիր գրագէտները այդ գործչկներով պիտի խօսին հայ գարոցականներու ու ընտանեկաներու հոգիներուն, յուզելով, աղնւայնելով և երազներով լեցնելով զանոնք:

Այս գործչկները պիտի վանեն ձանձրոյթն ու սրտնեղութիւնը պիտի մեղմացնեն կոկիծի ու թշուառութեան հարւածները, բնթերցողը պահ մը ապրեցնելով երազի մշտագորուն աշխարհներուն մէջ, ուր չը կան աշխարհի գուհիկ հաշիւներն ու տառապանքները, ուր առաքինութիւնները կ'իշխեն, ուր որքը տէր մ'ունի և անանկը օգնող մը, ուր նոյնիսկ իժը կը փոխադրին իրեն եղած բառութիւն մը:

Մանաւորապէս ղարկ պիտի տրւի մեր տոհմային հեքեաթներու և պատմածքներու, և ամէն մէկ գործչկ անխտիր առնւաղն 20—30 մեծագիր և խնամած պատկերներ պիտի պարունակէ:

Գործչկները աւելի շքեղ և աւելի աժան և պատկերները գունատիւ գարձները կախած է բացախձակապէս ընթերցողներէ Արդ, ընթերցողներ, ձեր հոգիին հացն է, որ պիտի գնէք, ուտով և մի՛ խնայէք գնել ու մանաւանդ տարածել ամէն տեղ «Գարու և կան և ընտանեկան պատկերազարդ մատենադարանի» գործչկները

Գին. — 100 ՓԱՐԱ (25 ԿՈՊ. ԿԱՄ 10 ՍԵՆՅ)

ԵՐԵՎԱՆԻ ԹԻՒՆԻ ԿԵՂԱՐԱՆԱՆ:

1. Ոսկէ մուգերով տիտանը: — 2. Կօշկակարը և թզուկները: — 3. Թռչունէ մը գանւած տղան: — 4. Երախտագէտ տնտաւները: — 5. Մայր Հօլէն և ոսկէ տնձրի: — 6. Ոսկէ թռչունը: — 7. Դուռ կան թռչաւորը: — 8. Կարօն ու Մարօն:

28 մեծապիւ պատկերներով

ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ ՆՈՐ ՅԻԻ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NI 039008

1661